

บทที่ 3

ลักษณะต้องห้ามที่เกี่ยวกับความสามารถในทางการเมือง

ความวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่าสมาชิกสภาต้องมิใช่บุคคลวิกลจริต หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

ในส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น บุคคลที่มีลักษณะดังกล่าวจะเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง¹ และหากปรากฏว่าเมื่อใดที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีลักษณะดังกล่าว สมาชิกภาพของผู้นั้นก็ย่อมสิ้นสุดลงด้วย²

สำหรับในส่วนของสมาชิกวุฒิสภานั้น ก็มีบทบัญญัติในทำนองเดียวกันว่าสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาย่อมสิ้นสุดลงเพราะเหตุดังกล่าว³

ความวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบนี้ ยังเป็นเหตุที่ห้ามบุคคลใช้สิทธิเลือกตั้งด้วย กล่าวคือ บุคคลใดมีลักษณะต้องห้ามนี้ในวันเลือกตั้ง บุคคลดังกล่าวย่อมเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง⁴

---

¹รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534, มาตรา 107 (3).

²เรื่องเดียวกัน, มาตรา 114 (5).

³เรื่องเดียวกัน, มาตรา 97 (7).

⁴เรื่องเดียวกัน, มาตรา 104 (1).

1. เหตุผลที่กำหนดให้เป็นลักษณะต้องห้าม

การด้อยความสามารถในทางความคิด ไร้สติสัมปชัญญะ ไม่รู้ผิดชอบชั่วดีในการกระทำของตน อาจทำให้บุคคลต้องถูกจำกัดสิทธิในทางการเมือง เพราะบุคคลที่มีลักษณะดังกล่าวย่อมไม่สามารถใช้สิทธิในทางการเมืองของตนได้อย่างถูกต้อง ในเรื่องการใช้สิทธิเลือกตั้ง บุคคลนั้นย่อมขาดสติไตร่ตรองโดยรอบคอบว่าจะใช้สิทธิของตนอย่างไร และสำหรับการเป็นสมาชิกรัฐสภานั้น บุคคลที่มีอาการดังกล่าวย่อมไม่สามารถกระทำหน้าที่ของตนได้อย่างมีเหตุมีผล อันอาจทำให้เกิดความเสียหายแก่ระบบการเมืองการปกครองได้ ในรัฐธรรมนูญ แม้จะได้บัญญัติเรื่องนี้เอาไว้ แต่ก็มิได้ให้นิยามความหมายของคำว่า "วิกลจริต" และ "จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ" ไว้ว่ามีความหมายอย่างไร จึงจำเป็นต้องศึกษาเทียบเคียงกับวิชาทางการแพทย์ หรือเทียบเคียงกับหลักในกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่งที่มีบทบัญญัติบางส่วนเกี่ยวข้องกันอยู่บ้าง ดังจะได้กล่าวต่อไป

2. ความหมายในทางจิตเวชศาสตร์

บุคคลใดเป็นคนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบหรือไม่ เป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวิชาแพทยอยู่⁵ จึงควรทำความเข้าใจกับโรคต่าง ๆ ในทางจิตเวชศาสตร์เป็นเบื้องต้นเสียก่อน ทั้งนี้ เพราะถ้อยคำในกฎหมายนั้นก็นำไปจากทางจิตเวชนั่นเอง

คำว่า "โรคทางจิตเวช" นั้น หมายรวมถึงโรคต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ ซึ่ง "จิตใจ" นั้น ประกอบไปด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังนี้คือ ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก บุคลิกภาพ ความจำ การรับรู้ การรู้จักตน และการตัดสินใจ

---

⁵พระยาเทพวิฑูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรณ 1-2 มาตรา 1 ถึง 240 (พระนคร: เนติบัณฑิตยสภา, 2509), หน้า 118.

โรคทางจิตเวชสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้หลายกลุ่ม การที่จะวินิจฉัยว่าผู้ป่วยเป็นโรคทางจิตเวชชนิดใดกลุ่มใด ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบอาการของผู้ป่วยเสียก่อน อาการของโรคทางจิตนั้นเป็นสิ่งที่ผู้ป่วยรู้สึก (subjective) มากกว่าจะเป็นสิ่งที่ตรวจพบได้ (objective) ซึ่งจะแตกต่างจากอาการทางกายที่สามารถตรวจพบหรือพิสูจน์ได้ ดังนั้น การพยายามเข้าใจความรู้สึกของผู้ป่วยจึงเป็นสิ่งสำคัญ หากผู้ป่วยมีอาการตรงกับโรคชนิดใดกลุ่มใด ก็จะสามารถวินิจฉัยได้ว่าเป็นโรคนั้น^๕

สำหรับโรคทางจิตเวช สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ดังต่อไปนี้^๗

1. ปัญญาอ่อน (Mental Retardation)
2. กลุ่มอาการทางจิตเนื่องจากสมองพิการ (Organic Brain Syndrome - OBS)
3. โรคจิตเภท (Schizophrenia)
4. โรคจิตทางอารมณ์หรือโรคอารมณ์แปรปรวน (Affective Psychosis or Major Affective Disorder)
5. ภาวะระแวง (Paranoid State)
6. โรคประสาท (Neurosis)
7. บุคลิกภาพผิดปกติหรือบุคลิกภาพแปรปรวน (Personality Disorder)
8. ความผิดปกติทางเพศหรือกามวิปริต (Sexual Deviation)

---

^๕ พวงทอง อมรลักษณานนท์, "ความรับผิดชอบทางอาญาของคนวิกลจริต," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 33-34.

^๗ สมภพ เรืองตระกูล, คู่มือจิตเวชศาสตร์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2523), หน้า 1-6.

9. การติดยาเสพติด (Drug Dependence)

10. ความผิดปกติทางสรีรวิทยาเนื่องจากปัญหาทางจิต (Psychophysiological Disorder)

11. ภาวะจิตใจผิดปกติชั่วคราวเนื่องจากความกดดัน (Transient Situation Disturbance)

ถึงแม้ว่าเราจะสามารถจำแนกโรคที่เกี่ยวข้องกับจิตใจออกได้เป็น 11 กลุ่มดังกล่าวมาแล้วข้างต้นก็ตาม แต่ความหมายของคำว่าวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบก็มิได้มีความหมายกว้างครอบคลุมถึงโรคทั้ง 11 กลุ่มดังกล่าว คำว่า "วิกลจริต" ในความหมายทางการแพทย์ปัจจุบันสามารถกำหนดให้เห็นได้ชัดเจนแล้วว่า มีลักษณะเช่นใด^๑ นั่นก็คือ "วิกลจริต" หมายถึง "โรคจิต"^๒

คำว่า "โรคจิต" ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Psychosis นี้ ตามคำจำกัดความขององค์การอนามัยโลกได้ให้คำนิยามว่า "เป็นภาวะที่มีการสูญเสียหน้าที่การทำงานของจิตใจถึงระดับที่ทำให้เสียความสามารถในการหยั่งรู้ตนเอง ความสามารถที่จะสนองความต้องการที่จำเป็น ในการดำรงชีพ หรือความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ในกรอบของความเป็นจริง"

โรคจิตนี้นับว่าเป็นความเจ็บป่วยทางจิต (mental illness) ซึ่งหมายถึง การที่บุคคลซึ่งเคยมีสุขภาพดีมาก่อนแล้วมาผิดปกติในภายหลัง และมีอาการของโรคที่เกี่ยวข้องกับจิตใจอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างที่รุนแรง อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากความผิดปกติทางร่างกายหรืออาจมีสาเหตุเนื่องมาจากความผิดปกติทางอารมณ์ หากเป็นโรคจิตที่เกิดจากความผิดปกติทางร่างกายก็จะเรียกว่า

---

^๑ พวงทอง อมรลักษณานนท์, "ความรับผิดชอบทางอาญาของคนวิกลจริต," หน้า 100.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า 48.

โรคจิตที่เกิดจากสภาวะทางกาย (Organic psychosis) ซึ่งในทางจิตเวชแล้ว โรคที่เกิดจากสภาวะทางกายนี้คือ "จิตฟั่นเฟือน" นั้นเอง¹⁰ หากเป็นโรคจิตที่เกิดจากความผิดปกติทางอารมณ์ (Non-organic psychosis) เป็นโรคจิตที่มีสาเหตุเกี่ยวเนื่องกับความผิดปกติของสมองหรือร่างกาย เป็นกลุ่มอาการที่เกิดจากการสูญเสียหน้าที่การทำงานของเนื้อสมอง ซึ่งมีผลทำให้เสียความสามารถในการรับรู้ความเป็นไปรอบ ๆ ตัว มีอาการสับสน (Coma) เสียการรู้เวลา สถานที่และบุคคล มีความผิดปกติเกี่ยวกับความจำ การเข้าใจความหมาย การคำนวณ การเรียนรู้ และการตัดสินใจถูกผิด นอกจากนี้อาจมีอารมณ์ไม่มั่นคงเปลี่ยนแปลงง่ายหรือผิดปกติไปในทางใดทางหนึ่ง จรรยาบรรณเสื่อม บุคลิกภาพแปรปรวน และความสามารถในการตัดสินใจด้วยตัวเองเสียไป โรคจิตที่เกิดจากสภาวะทางกายนี้ได้แก่ โรคจิตจากพิษสุรา (Alcoholic psychosis) โรคจิตที่เกิดจากอาการสมองเสื่อม (Dementia) ในวัยชราหรือก่อนวัยชรา โรคจิตที่เกิดจากการอักเสบของสมองชนิดต่าง ๆ โรคจิตที่เกิดจากความผิดปกติในระบบไหลเวียนของสมอง โรคจิตในโรคลมชัก โรคจิตที่เกิดจากเนื้องอกในสมอง โรคจิตที่เกิดขึ้นภายหลังจากการได้รับบาดเจ็บที่สมอง และโรคจิตที่เกิดจากพิษของยา หรือสารพิษชนิดต่าง ๆ (Toxic psychosis)

โรคจิตที่เกิดจากความผิดปกติทางอารมณ์ (Non-Organic psychosis) เป็นโรคที่เกิดจากสภาวะทางจิตใจโดยเฉพาะ ซึ่งไม่สามารถแสดงพยาธิสภาพให้เห็นได้ด้วยวิธีการที่มีอยู่ในปัจจุบัน โรคที่เกี่ยวกับจิตใจที่ถือเป็นโรคจิตในลักษณะดังกล่าว ก็คือ โรคจิตเภท (Schizophrenia) โรคจิตทางอารมณ์ (Affective psychosis) และโรคจิตชนิดระแวง (Paranoid)¹¹

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 95.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากลุ่มของโรคในทางจิตเวชที่กำหนดไว้ 11 กลุ่มด้วยกันนั้น มิใช่ว่าจะเป็นโรคจิตไปหมดทุกกลุ่ม โรคที่แสดงอาการของโรคจิตดังต่อไปนี้เท่านั้น จึงจะเรียกว่าเป็นโรคจิต

1. มีความผิดปกติของความคิด ซึ่งผู้ป่วยอาจแสดงออกมาในรูปของความคิดหลงผิด (Delusion) หรือการเชื่อมโยงของความคิดเสียไป (loosening of association) เช่น ผู้ป่วยมีความคิดหลงผิดว่า มีคนคอยติดตามเพื่อจะทำร้ายตน หรือมีความคิดหลงผิดว่า โลกกำลังประสบภัยพิบัติและมนุษย์ในโลกทุกคนกำลังได้รับความเดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือจากตน เป็นต้น

2. มีความผิดปกติของประสาทการรับรู้ อาการผิดปกติที่พบบ่อยก็คือ หูแว่วและภาพหลอน (Hallucination) ตัวอย่างเช่น ผู้ป่วยได้ยินเสียงสั่งให้ผู้ป่วยกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด หรือผู้ป่วยเห็นภาพคนที่ตายไปแล้วมาปรากฏตัวหรือพูดกับตน เป็นต้น นอกจากนี้ยังอาจมีการแปลความหมายของสิ่งที่พบเห็นผิดไป (Illusion) เช่น เห็นเชือกกลับเห็นเป็นงู หรือเห็นต้นไม้เป็นคน เป็นต้น

3. มีความผิดปกติทางอารมณ์ เช่น ผู้ป่วยมีอาการสนุกสนานรื่นเริงผิดธรรมดา (Euphoria) หรือแสดงอารมณ์ไม่สอดคล้องกับความคิดและเหตุการณ์ในขณะนั้น (Inappropriaty) เช่น เล่าถึงความตายแต่กลับมีท่าที่รื่นเริงสนุกสนาน เป็นต้น

4. มีความผิดปกติของการเคลื่อนไหว เช่น ผู้ป่วยอยู่ในท่าหนึ่งท่าใดที่ผิดปกติเป็นเวลานาน (Catalepy) หรือผู้ป่วยไม่มีความเคลื่อนไหวเลย ทั้งไม่มีปฏิกิริยาโต้ตอบต่อสิ่งแวดล้อมและไม่พูด (Catatonic Stupor) เป็นต้น

5. มีบุคลิกภาพเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างมาก ผู้ป่วยไม่เอาใจใส่ตัวเองดังเช่นเคย เช่น ไม่ชอบน้ำและแต่งตัวสกปรก นิสัยใจคอเปลี่ยนไปจากเดิม ซึ่งเคยเป็นคนดีกลายเป็นคนหยาบคายดุร้าย เป็นต้น

6. การรู้จักตนเอง (Insight) เสียไป กล่าวคือ ผู้ป่วยจะไม่ยอมรับว่าตัวเองไม่สบาย และไม่ยอมรับการรักษา เป็นต้น

บุคคลที่เป็นโรคจิตหรือวิกลจริต จะต้องมีอาการของโรคจิตดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งโดยทั่วไปผู้ที่ เป็นโรคทางจิตเวชบางโรค ได้แก่ โรคจิตเภท โรคจิตทางอารมณ์และสภาวะหวาดระแวง จะเป็นผู้ป่วยโรคจิตหรือวิกลจริต แต่ผู้ป่วย เป็นโรคทางจิตเวชบางโรค เช่น โรคประสาท บุคลิกภาพผิดปกติ กามวิปริต การ มีความผิดปกติทางสรีรวิทยา หรือการมีภาวะจิตใจผิดปกติชั่วคราวเนื่องจากความ กัดดัน จะไม่ใช่ผู้ป่วยโรคจิตหรือวิกลจริต นอกจากนั้นผู้ป่วยด้วยโรคทางจิตเวช บางโรค เช่น ปัญญาอ่อน หรือเรื้อก้อกอย่างหนึ่งว่า ผู้มีจิตบกพร่อง¹² สมองนิการ หรือติดยาเสพติดก็อาจเป็นโรคจิตได้ หากมีอาการของผู้เป็นโรคจิตดังที่ได้กล่าว มาแล้ว

แม้เราจะทราบความหมายในทางการแพทย์ของคำว่า "วิกลจริต" แล้ว ว่าหมายถึง "โรคจิต" แต่คำว่า "จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ" กลับไม่มีใช้ในทาง จิตเวชศาสตร์แต่อย่างใด¹³ แต่เข้าใจว่าน่าจะหมายถึง การเป็นผู้มีความหลงผิด (Delusion) ประสาทหลอน (Hallucination) แคลภาพหรือเสียงผิด (Illusion) โดยความแปรปรวนทางจิตที่เกิดขึ้นนั้น มีลักษณะเป็นการชั่วคราวอาจ เป็นแล้วหาย หรือเป็นซ้ำอีกก็ได้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวย่อมหมายถึงเฉพาะถึงโรคจิต ที่เกิดจากสภาวะเฉพาะทางกายเท่านั้น เช่น จิตฟั่นเฟือนเพราะโรคจิตจากพิษเห็ด หรือพิษของสารต่าง ๆ จิตฟั่นเฟือนเพราะโรคจิตเนื่องจากความพิการทางสมอง หรือการติดเชื้อ หรือจิตฟั่นเฟือนเพราะโรคจิตเนื่องจากสมองเสื่อมไปเพราะ ความชรา (Senility) เป็นต้น¹⁴

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 95-96.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 52.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 56.

3. ความหมายในทางกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญานั้นเป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงการกระทำต่าง ๆ ที่เป็นความผิด และกำหนดบทลงโทษสำหรับการกระทำต่าง ๆ เหล่านั้นไว้ด้วย การลงโทษนี้เป็นวิธีการที่รัฐใช้บังคับแก่ผู้กระทำความผิด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำความผิด ได้รู้สึกสำนึกในความผิดที่ได้กระทำลงไป และเช็ดกิ้วต่อการถูกลงโทษ ไม่กล้าที่จะกระทำความผิดขึ้นมาอีก¹⁵ โดยมีความมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เช่น เพื่อเป็นการแก้แค้นตอบแทน เพื่อชดใช้ค่าเสียหาย เพื่อเป็นการตัดนิสัยหรือปรับปรุงแก้ไขตัวผู้กระทำความผิด หรือเพื่อป้องกันและปราบปรามมิให้มีการกระทำความผิดขึ้นมาอีก ซึ่งทำให้สังคมเกิดความปลอดภัย ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว วัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญาก็จะมุ่งไปที่บุคคลธรรมดาที่มีความปกติในทางจิตใจ กล่าวคือเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดโดยมีเจตนา สามารถรู้ผิดชอบหรือสามารถบังคับตนเองได้ และเป็นผู้ที่ตระหนักถึงผลร้ายของการถูกลงโทษได้ดี การลงโทษบุคคลซึ่งไม่มีลักษณะดังกล่าว แม้อาจจะบรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษประการใดประการหนึ่ง แต่ก็มีได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษหลาย ๆ ประการ จนได้สัดส่วนกับการลงโทษนั้น ดังนี้ กฎหมายจึงได้บัญญัติยกเว้นโทษให้แก่บุคคลวิกลจริตที่ได้กระทำความผิด และในขณะเดียวกันก็ได้ให้อ่านาแก่ผู้ใช้กฎหมายในการนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้กับบุคคลดังกล่าวแทนการลงโทษ เพราะฉะนั้นในทางอาญาจึงได้มีการกล่าวถึงความหมายของบุคคลที่มีลักษณะดังกล่าวไว้ด้วยเช่นกัน

ประมวลกฎหมายในทางอาญาไม่มีคำว่า "วิกลจริต" แต่จะมีคำที่มีความหมายไปถึงบุคคลที่มีลักษณะไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ในการกระทำความผิด ได้แก่คำว่า "จิตบกพร่อง" "โรคจิต" และ "จิตฟั่นเฟือน"¹⁶

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

¹⁶ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 65.

สำหรับในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีการใช้คำว่า "วิกลจริต"¹⁷ ซึ่งเมื่อใช้ประกอบกับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญาแล้ว คำว่า "วิกลจริต" ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็น่าจะหมายถึงบุคคลที่มีจิตบกพร่อง ทรอคจิต หรือจิตฟั่นเฟือนนั่นเอง¹⁸

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องความหมายของโรคทางจิตในทางจิตเวช เราสามารถจะเทียบเคียงและสรุปได้ว่า จิตบกพร่อง ทรอคจิต และจิตฟั่นเฟือน ในทางอาญานั้นมีความหมายถึงโรคใดอาการใด แตกต่างกับทางจิตเวชอย่างไร ดังนี้

"จิตบกพร่อง" ได้แก่ ผู้ที่ขาดกำลังเข่าวปัญญา ไม่มีความรู้สึกรู้สึกนึกคิดอย่างบุคคลธรรมดา เป็นผู้ที่ไม่เจริญเติบโตตามวัย หรือบกพร่องมาตั้งแต่กำเนิด (Idiot, Imbecile) ซึ่งตรงกับคำว่า "สัญญาวิปลาศ" ในกฎหมายลักษณะอาญา¹⁹ จิตบกพร่องนี้ไม่ใช่ความวิกลแห่งจริต หรือพูดง่าย ๆ ว่าไม่ใช่ "คนบ้า" ซึ่งมีชื่อเรียกอยู่หลายคำด้วยกัน เช่น ในอเมริกาใช้คำว่า mental deficiency บ้าง mental retardation บ้าง feeblemindedness หรือ mental subnormality บ้าง ส่วนในอังกฤษเรียกว่า mental deficiency หรือบางทีก็เรียกว่า amentia ซึ่งแปลว่า บ้า ๆ บอ ๆ (absent minded) แต่ในปัจจุบันคำที่นิยมใช้กันมากคือ mental retardation (ปัญญาอ่อน)²⁰

---

¹⁷ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 14 มาตรา 246 และมาตรา 248.

¹⁸พวงทอง อมรลักษณานนท์, "ความรับผิดชอบทางอาญาของคนวิกลจริต," หน้า 33.

¹⁹กฎหมายลักษณะอาญา, มาตรา 46.

²⁰พวงทอง อมรลักษณานนท์, "ความรับผิดชอบทางอาญาของคนวิกลจริต," หน้า 54-55.

นอกจากนั้นจิตบกพร่องยังหมายความรวมถึงผู้ที่สมองเสื่อมเพราะความชรา (Senility) อีกด้วย²¹ บุคคลจำพวกที่มีจิตบกพร่องนี้ เป็นพวกที่ควรจะได้รับ ความเห็นใจ เพราะมีสภาวะทางจิตใจอ่อนแอกว่าคนธรรมดา ดังนั้น แม้ว่าเขา จะไม่วิกลจริตหรือเป็นโรคจิตตามนัยความหมายทางจิตเวชศาสตร์ แต่ในประมวล กฎหมายอาญาก็ได้บัญญัติคุ้มครองถึงบุคคลดังกล่าว และอนุโลมถือว่าอยู่ในความหมาย ของคำว่า "วิกลจริต" ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย

"โรคจิต" เป็นความบกพร่องแห่งจิตที่เกิดจากโรค (pathological) ซึ่งในกฎหมายลักษณะอาญาเรียกว่า "พยาธิ" (disease of the mind, maladie mentale)²² ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับโรคจิตในทางจิตเวชศาสตร์ ที่ได้กล่าวมาแล้ว บุคคลที่เป็นโรคจิตย่อมหมายถึงคนวิกลจริตนั่นเอง โรคที่เป็นโรค จิตมีหลายโรคและหลายอาการ ได้แก่ โรคจิตเภท (Schizophrenia) โรคจิต ทางอารมณ์ (Affective psychosis) ภาวะหวาดระแวง (Paranoid state) และโรคอื่น ๆ ที่ผู้ป่วยมีอาการสำคัญของโรคจิตร่วมอยู่ด้วย คำว่า "โรคจิต" นี้ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า psychosis

"จิตฟั่นเฟือน" เป็นโรคจิตอย่างหนึ่ง ไม่ถึงขั้นวิกลจริต บ้า ๆ เป๋อ ๆ บ้า ๆ บอ ๆ²³ ซึ่งในคำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาของศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์ ได้อธิบายว่า ได้แก่ผู้ที่มีความหลงผิด (Delusion) ประสาทหลอน (Hallucination) และแปลภาพหรือเสียงผิด (Illusion) ซึ่งอาการเหล่านี้

---

²¹ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายอาญาภาค 1 (กรุงเทพฯ: สำนักอบรม ศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2529), หน้า 803-804.

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 804.

²³ สมชัย ทรัพย์นิษ, คำอธิบายประมวลกฎหมายภาค 1 (กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2529), หน้า 527.

เป็นอาการสำคัญของผู้ที่ เป็นโรคจิตทั้งสิ้น ประกอบกับในคำแปลภาษาอังกฤษของ ประมวลอาญา ใช้คำว่า mental infirmity ซึ่งหมายถึง ภาวะความแปรปรวน ทางจิตที่เกิดขึ้นชั่วคราว อาจเป็นแล้วหายหรือเป็นซ้ำอีกก็ได้ ดังนั้น จึงมีความหมาย เช่นเดียวกับคำว่า "จิตฟั่นเฟือน" ในทางจิตเวชศาสตร์ คือหมายถึงโรคจิตที่เกิด จากสภาวะทางกายนั่นเอง และผู้ที่มีจิตฟั่นเฟือนในทางอาญาก็คือคนวิกลจริตใน ทางจิตเวช

ดังนั้น ในทางอาญา บุคคลที่จะได้รับการยกเว้นโทษหรือลดโทษใน กรณีนี้แบ่งเป็น 2 พวก คือ ผู้ที่มีจิตบกพร่องหรือปัญญาอ่อนนพวกหนึ่ง และคนวิกลจริต ซึ่งได้แก่ผู้ที่เป็นโรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน (ซึ่งก็เป็นโรคจิต) อีกพวกหนึ่ง และแม้ว่า ผู้ที่มีจิตบกพร่องจะมีใช้คนวิกลจริตตามนัยความหมายทางจิตเวช เพราะไม่ใช่ผู้ที่เป็น โรคจิต แต่ก็ได้รับการการอนุโลมให้ถือเป็นผู้ "วิกลจริต" ในประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตเพิ่มเติมด้วยว่า โรคบางโรคใน ทางจิตเวช เช่น การที่สมองเสื่อมไปเพราะความชรา (Senility) ในทาง จิตเวชถือว่า หากมีอาการทางจิตของผู้ที่เป็นโรคจิตด้วยอย่างครบถ้วนแล้ว (มี ความหลงผิด ประสาทหลอน และแปลภาพหรือเสียงผิด) ย่อมถือได้ว่าเป็นโรคจิต ที่เกิดจากสภาวะทางกายอันเกิดขึ้นชั่วคราว ซึ่งจะอยู่ในความหมายของคำว่า "จิต ฟั่นเฟือน" ในทางอาญา แต่หากไม่มีอาการของโรคจิตเช่นนั้นประกอบด้วยแล้ว การที่สมองเสื่อมไปเพราะความชรา ก็จะต้องจัดอยู่ในความหมายของคำว่า "จิต บกพร่อง" ในทางอาญา²⁴

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจสรุปได้ว่า คำว่า "วิกลจริต" ในทางอาญานั้นจะมีความหมายได้หลายนัยกล่าวคือ ในประมวลกฎหมายอาญาจะ หมายถึงผู้ที่เป็นโรคจิตโดยทั่วไป ผู้ที่เป็นโรคจิตที่มีสภาวะความแปรปรวนทางจิต

²⁴จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายอาญาภาค 1, หน้า 803.

เกิดขึ้นเป็นครั้งเป็นคราว (จิตพินเพื่อน) และยังขยายรวมไปถึง ผู้ที่มีจิตบกพร่อง (ปัญญาอ่อน) อีกด้วย ซึ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะใช้คำรวมเพียงคำเดียวว่า "วิกลจริต" แต่ก็แปลความได้ว่าหมายถึงบุคคลทั้งสามประเภทดังกล่าว

4. ความหมายในทางกฎหมายแพ่ง

ในทางแพ่งความสามารถของบุคคลในการทำนิติกรรมย่อมเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้ เพราะนิติกรรมต่าง ๆ จะสมบูรณ์หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับว่า บุคคลผู้ตกลงทำนิติกรรมนั้น มีความสามารถในการทำนิติกรรมนั้นหรือไม่ โดยทั่วไปบุคคลย่อมมีความสามารถในการทำนิติกรรม ยกเว้นคนบางประเภทที่กฎหมายถือว่าหย่อนความสามารถ ทั้งนี้ ก็เพื่อช่วยเหลือคุ้มครองผลประโยชน์ของบุคคลนั้น ๆ เอง สำหรับความหมายของคำว่า "ความสามารถในการทำนิติกรรม" นั้น หมายถึง ความสามารถในการใช้ คือ ความสามารถในการใช้สิทธิทำนิติกรรมที่สมบูรณ์ มีผลตามกฎหมาย อันจะต่างกับ ความสามารถในการมี คือ ความสามารถในการมีสิทธิต่าง ๆ บุคคลผู้หย่อนความสามารถดังกล่าวต่างมีความสามารถในการมีสิทธิทั้งนั้น หากแต่ไม่มีความสามารถในการใช้สิทธิเท่านั้น²⁵ ซึ่งบุคคลที่หย่อนความสามารถนี้มีอยู่ 3 ประเภท ได้แก่ ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ

ในที่นี้ คำว่า "วิกลจริตหรือจิตพินเพื่อนไม่สมประกอบ" จะมีความหมายเกี่ยวกับคนไร้ความสามารถ และคนเสมือนไร้ความสามารถ กล่าวคือ คำว่า "วิกลจริต" นั้นจะเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าบุคคลใดจะเป็นคนไร้ความสามารถหรือไม่ ส่วนคำว่า "จิตพินเพื่อนไม่สมประกอบ" นั้นจะเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่า บุคคลใดจะเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถหรือไม่

²⁵ จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา เล่ม 1 (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 47.

คำว่า "วิกลจริต" ในคำอธิบายหลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรม และสัญญา ของ ศ.ดร.จิต เศรษฐบุตร ได้อธิบายไว้ว่า คำว่าวิกลจริต กฎหมาย มิได้อธิบายไว้ว่ามีความหมายอย่างไร หากดูตามความอย่างธรรมดา ก็คือ สมองพิการ หรือ จิตไม่ปกติ อย่างที่ศัพท์อังกฤษทางการว่า Unsound mind ซึ่งเป็นคำที่กิน ความหมายกว้าง ศาลจึงมักต้องฟังคำให้การของผู้ชำนาญ คือ แพทย์ ว่า บุคคลที่เป็น ปัญหา นั้นวิกลจริตหรือไม่ แต่แนวทางที่น่าจะยึดถือเป็นหลักได้ มีอยู่ 2 ประการ²⁶ คือ

1. จะต้องมึจิตไม่ปกติ และเกิดมีอาการหนัก ถึงขนาดหมดสติ ทุกสิ่งทุกอย่าง พุดกันไม่เข้าใจ ไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร แต่ไม่จำเป็นต้องมีอาการ เต็ดอรุนแรงถึงต้องกักขัง แม้บางรายไม่มีอันตรายแก่ผู้ใดเลยก็อาจเรียกว่าเป็น วิกลจริตได้เหมือนกัน เช่น ผู้ป่วยเป็นโรคเนื้องอกในสมอง ต้องนอนอยู่เฉย ๆ ตลอดเวลา พุดไม่ได้ หูไม่ได้ยิน ตาทั้งสองไม่เห็น ก็ถือเป็นคนวิกลจริตที่จะสั่งให้ เป็นคนไร้ความสามารถได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 490/2509)

2. อาการจิตไม่ปกตินี้จะต้องมีอาการอยู่เป็นประจำ หมายความว่าบุคคลที่หมดสติไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง เช่น คนไข้ที่ละเมอเพื่อคลั่ง ซึ่งหมดสติไป ชั่วเวลาที่ไข้กำเริบ หรือบุคคลที่หมดสติไปเพราะเสพของมึนเมา ในช่วงเวลาที่ ของมึนเมายังแสดงพิษอยู่นั้น ใน 2 กรณีนี้ ไม่เรียกว่า วิกลจริต เพราะมิใช่เหตุ ที่มีอยู่ในตัวบุคคลนั้นเป็นประจำ แต่อาการวิกลจริตที่เป็นประจำนี้ ไม่จำเป็นต้องมี อยู่ตลอดเวลา อาจมีอาการเป็นปกติสลับกันไปก็ได้ เป็นคนที่คุ้มดีคุ้มร้าย เข้าดี เย็นบ้า ดั่งนี้ก็ได้

บุคคลวิกลจริตสามารถทำนิติกรรมได้ และนิติกรรมนั้นจะมีผล สมบูรณ์²⁷ แต่เมื่อใดที่บุคคลวิกลจริตกระทำนิติกรรมในขณะที่ตนมีจิตวิกลหรือมี

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 75.

อาการของโรคจิต และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งรู้แล้วด้วยว่าผู้นั้นเป็นคนวิกลจริต นิติกรรมนั้นก็จะ เป็นโมฆียะ²⁸

หากบุคคลวิกลจริตผู้ใดที่ได้มีคำสั่งศาลให้ เป็นคนไร้ความสามารถ ตามหลักกฎหมายในเรื่องคนไร้ความสามารถแล้ว การใด ๆ อันบุคคลนั้นได้ทำลง จะเป็นโมฆียะ²⁹ ซึ่งผลทางกฎหมายจะแตกต่างจากบุคคลวิกลจริตที่ศาลยังมิได้สั่ง ให้เป็นคนไร้ความสามารถ

ส่วนคำว่า "จิตพินเพื่อนไม่สมประกอบ" ในคำอธิบายหลักกฎหมาย แห่ง ลักษณะนิติกรรมและสัญญา ของ ศ.ดร.จิต เศรษฐบุตร ได้อธิบายไว้ว่า ผู้มี จิตพินเพื่อน ก็คือ มีสมองพิการ ผู้นั้นยังมีความรู้สึกผิดชอบอยู่บ้าง ไม่ใช่ไร้สติเสีย ที่เดียวเป็นจำพวกที่เราเรียกว่า คนบอ ในกิจการบางอย่างมีสติ บางอย่างกลับ ไม่มีสติ เป็นบ้าเฉพาะบางเรื่อง เช่น บ้าผู้หญิง บ้าวิชา เป็นต้น อาการดังกล่าว อาจมีมาแต่กำเนิด หรือเกิดขึ้นภายหลัง เพราะมีโรคหรืออื่น ๆ ก็ได้³⁰ สำหรับคน ที่ไม่สมประกอบนั้น มีตัวอย่างว่าได้แก่ คนปัญญาอ่อน หูไม่ดี ได้ยินไม่ชัดเจน ไม่ สามารถดูและรับผิดชอบโดยลำพัง แต่ไม่มีอาการทางจิต สติไม่ดี พินเพื่อนเป็น ครั้งคราวเป็นแต่ไม่สมประกอบไม่ใช่วิกลจริต (ฎีกาที่ 1645/2520)

บุคคลที่มีจิตพินเพื่อนไม่สมประกอบนี้ สามารถทำนิติกรรมได้โดยมี ผลสมบูรณ์ แต่หากเมื่อใดมีคำสั่งศาลให้ เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถตามหลัก กฎหมายในเรื่องคนเสมือนไร้ความสามารถแล้ว จะมีผลทำให้บุคคลดังกล่าวถูก จำกีดความสามารถในการทำนิติกรรมลง กล่าวคือ จะมีนิติกรรมบางประการ

²⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 30.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 29.

³⁰ จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแห่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา,

ที่หากบุคคลดังกล่าวประสงค์จะกระทำ จะต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์เสียก่อนจึงจะกระทำได้ มิฉะนั้นแล้วนิติกรรมดังกล่าวจะเป็นโมฆะ³¹

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจสรุปได้ว่า คำว่า "วิกลจริต" ในทางแพ่งนั้น หมายถึง ผู้ที่มีอาการผิดปกติขนาดหนัก ถึงขนาดที่ไม่สามารถรู้สึกผิดชอบได้ และอาการดังกล่าวจะต้องมีอยู่เป็นประจำ ส่วนคำว่า "จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ" นั้น จะหมายถึง ผู้ที่ยังมีความรู้สึกผิดชอบอยู่บ้าง แต่ไม่สามารถจัดการงานหรือรับผิดชอบตนเองได้โดยลำพัง เพราะบางครั้งก็มีสติบางครั้งก็ไม่มีสติ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าในทางแพ่งจะมุ่งเน้นไปในเรื่องความสามารถของบุคคลของบุคคลในการจัดการกิจธุระหรือกระทำการนิติกรรมเป็นสำคัญ เมื่อเทียบเคียงกับทางจิตเวชศาสตร์แล้ว คำว่า "วิกลจริต" ในทางแพ่งนั้นก็อาจหมายถึง ผู้ที่เป็นโรคจิตในทางจิตเวชศาสตร์ แต่ในบางครั้งก็อาจขยายความรวมถึง ผู้มีสมองพิการที่ต้องนอนอยู่เฉย ๆ ตลอดเวลา พูดไม่ได้ หูไม่ได้ยิน ตามองไม่เห็น ซึ่งลักษณะดังกล่าวในทางจิตเวชไม่ถือว่าเป็นคนวิกลจริตเพราะมิได้เป็นโรคจิต แต่ในทางแพ่งก็รวมกรณีดังกล่าวว่าเป็นวิกลจริตด้วย เพราะไม่มีความสามารถในการประกอบกิจธุระหรือกระทำการนิติกรรมอย่างสิ้นเชิง ส่วนคำว่า "จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ" นั้น ในทางแพ่งจะแตกต่างกับความหมายในทางจิตเวชศาสตร์อยู่บ้าง กล่าวคือ ในทางจิตเวชศาสตร์จะหมายถึงคนวิกลจริตหรือคนเป็นโรคจิตโดยมีอาการทางจิตเป็นครั้งคราวเป็น ๆ หาย ๆ และโรคจิตดังกล่าวเกิดจากสภาวะทางกาย แต่ในทางแพ่งนั้นจะไม่ถือว่าผู้ที่มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบเป็นคนวิกลจริต เพราะอาการทางจิตที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวเป็น ๆ หาย ๆ นี้ หากไม่ถึงขั้นที่ทำให้ผู้นั้นขาดความรู้สึกผิดชอบอย่างสิ้นเชิง แต่มีความรู้สึกผิดชอบบ้างไม่รู้สึกผิดชอบบ้าง ก็ถือว่าเป็นแต่เพียงขาดความสามารถในการจัดสรรงานหรือรับผิดชอบตนเอง

³¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 34.

ได้โดยลำพังเท่านั้น และเรียกว่า "จิตพินเพื่อน" ส่วนผู้ที่มีสมองบกพร่องหรือปัญญาอ่อน จะเรียกว่า "ไม่สมประกอบ"

5. ความหมายในทางรัฐธรรมนุญ

จากความหมายในทางจิตเวชศาสตร์ ในทางอาญา และในทางแพ่ง ที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า คำว่า "วิกลจริตหรือจิตพินเพื่อนไม่สมประกอบ" จะมีความหมายแตกต่างกันไปอยู่บ้างตามวัตถุประสงค์ในแต่ละเรื่อง เช่น ในทางจิตเวชศาสตร์ก็มุ่งที่จะจำแนกประเภทเพื่อศึกษาหาทางรักษาโรคดังกล่าว ในทางอาญาก็มุ่งที่จะช่วยเหลือผู้ที่ไม่มีความรู้สึกผิดชอบในการกระทำความผิด มิให้ต้องรับโทษ เพราะไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญา ส่วนในทางแพ่งนั้นก็มุ่งที่จะคุ้มครองประโยชน์ของบุคคลผู้หย่อนความสามารถมิให้ถูกบุคคลอื่นเอาเปรียบเอาเปรียบได้ ซึ่งเมื่อเป็นดังนั้นความหมายของคำว่า "วิกลจริตหรือจิตพินเพื่อนไม่สมประกอบ" จึงต้องกำหนดให้กว้างหรือแคบเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในเรื่องนั้น ๆ ในทางรัฐธรรมนุญก็เช่นเดียวกัน บุคคลที่ไม่สามารถรู้สึกผิดชอบในการกระทำของตน และไม่สามารถใช้สิทธิได้โดยถูกต้อง³² ไม่สมควรใช้สิทธิในทางการเมือง เพราะในการใช้สิทธิเลือกตั้ง หากบุคคลที่ไม่สามารถรู้สึกผิดชอบในการกระทำของตนไปใช้สิทธิ ก็เท่ากับว่าคะแนนเสียงของบุคคลดังกล่าวเป็นคะแนนเสียงที่ได้มาจากการไต่ตรองโดยรอบคอบของสมาชิกคนหนึ่งของสังคม³³ และสำหรับการเป็นสมาชิกรัฐสภานั้น ความไม่รู้สึกผิดชอบ ไม่ว่าจะมมีอาการเป็นการ

³² หยุต แสงอุทัย, ชุมนุมกฎหมายเลือกตั้ง (พระนคร: บริษัทโอเดียนสโตร์, 2495), หน้า 31.

³³ กวี อิศริวรรณ, ปริทรรศน์รัฐธรรมนุญไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2529), หน้า 270.

ชั่วคราวหรือเป็นการถาวรย่อมเป็นอุปสรรคต่อการทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติโดยชัดเจน ไม่ว่าจะพิจารณาจากด้านใด เช่น ในด้านความเชื่อถือของประชาชนที่มีต่อสถาบัน หรือความเชื่อถือที่มีต่อบุคคลนั้นเอง และในด้านการปฏิบัติหน้าที่ในทางนิติบัญญัติของบุคคลนั้นย่อมตกอยู่ในภาวะที่จะเสียหายได้โดยง่าย ดังนั้น บุคคลวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบจึงเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิต่าง ๆ ดังกล่าว

หลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยความหมายของคำว่า "วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ" ในทางรัฐธรรมนูญนั้น ก็ยังคงต้องอาศัยหลักเกณฑ์ในทางจิตเวชศาสตร์หรือในทางอาญา หรือในทางแพ่งเป็นเกณฑ์สำคัญ

ในส่วนของคำว่า "วิกลจริต" นั้น สามารถถือเกณฑ์ว่า หากศาลทางแพ่งได้มีคำสั่งให้บุคคลใดเป็นคนไร้ความสามารถแล้ว บุคคลนั้นย่อมอยู่ในความหมายของคำว่า "วิกลจริต" ในทางรัฐธรรมนูญ จนกว่าศาลจะสั่งเพิกถอนคำสั่งนั้น³⁴ ซึ่งสามารถเทียบเคียงได้กับคำพิพากษาของศาลทางอาญา คือ หากศาลทางอาญามีคำพิพากษาว่า บุคคลใดวิกลจริตในขณะที่กระทำการใด บุคคลนั้นย่อมอยู่ในความหมายของคำว่า "วิกลจริต" ในขณะทำการนั้นด้วย นอกจากนี้จะใช้เกณฑ์ในเรื่องคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลแล้ว คำว่า "วิกลจริต" ยังหมายความรวมถึงความวิกลจริตตามข้อเท็จจริงอีกด้วย กล่าวคือ แม้จะมีได้มีคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลดังกล่าว แต่หากบุคคลใดมีอาการของโรคจิตในทางจิตเวชศาสตร์ ก็ถือได้ว่าเป็นบุคคลวิกลจริต ซึ่งลักษณะอาการของโรคจิตในทางจิตเวชศาสตร์ดังที่ได้กล่าวมาแล้วมีอยู่หลายอาการ แต่อาการสำคัญที่เคยใช้ในการวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกรัฐสภา ตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ ที่ 1/2494 นั้น มีอยู่ด้วยกัน 3 ประการ³⁵ คือ

³⁴ หยุต แสงอุทัย ชุมนุมกฎหมายเลือกตั้ง , หน้า 31

³⁵ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รวมคำวินิจฉัยของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2533), หน้า 12

1. Delusion คือ หลงผิด หรือที่เรียกว่า "โหมทัศน์" เช่น เป็นคนธรรมดาแต่สำคัญตัวว่าเป็นกษัตริย์และปฏิบัติตนแสดงกิริยาอาการเป็นกษัตริย์ด้วย หรือ เห็นคนเข้าก็หลงผิดว่าเขาจะมาฆ่า เป็นต้น

2. Hallucination คือ ประสาทหลอน ได้แก่การที่หู ตา จมูก ลิ้น และอายตนะอื่นใช้การได้ตามปกติ แต่ประสาทเหล่านั้นนำรูปรส กลิ่น เสียง ไม่ให้โดยความจริงไม่มี เช่น ตามองก็มองเห็น แต่เมื่อไม่มีคนกลับเห็นว่ามีคน หรือบางคนอาจคิดว่ามีเสียงของบุคคลอื่นมาสั่งให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นต้น

3. Illusion คือ ภาพลวงตา หรือภาพมายา ซึ่งคล้ายกับ Hallucination แต่มีข้อแตกต่างกัน คือ Hallucination ไม่มีวัตถุ แต่คนใช้เห็น สำหรับ Illusion มีวัตถุ แต่คนใช้แปรรูปเห็นผิดไป เช่น เห็นเชือกกลับเห็นเป็นงู เห็นคนเล็ก ๆ กลับเห็นเป็นยักษ์

หากบุคคลใดมีอาการในลักษณะดังกล่าวก็อาจถือได้ว่าเป็นคนวิกลจริตได้ แต่อย่างไรก็ตาม ในวงการเมืองอาจจะมีนักการเมืองซึ่งต้องการเรียกร้องความสนใจ ต้องการเป็นจุดเด่นเพื่อประโยชน์ในการเลือกตั้ง นักการเมืองผู้นั้นก็อาจจะเรียกร้องความสนใจด้วยการแสดงกิริยาอาการต่าง ๆ นานาที่คล้ายกับคนวิกลจริตก็ได้ การที่นักการเมืองผู้นั้นรู้ตัวอยู่ตลอดเวลาว่าทำอะไรและการกระทำบ้า ๆ บอ ๆ นั้น ตนก็ได้มีความรู้สึกนึกคิดตามไปด้วย เป็นแต่เพียงเรียกร้องความสนใจจากประชาชน บุคคลนั้นย่อมไม่ใช่คนวิกลจริต³⁶

สำหรับคำว่า "จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ" นั้น มิได้มีเกณฑ์การวินิจฉัยในทางรัฐธรรมนุญปรากฏอย่างชัดเจน และแม้ว่าความหมายของคำนี้ในทางจิตเวชศาสตร์ ในทางอาญา และในทางแพ่งก็ยังคงแตกต่างกันอยู่

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12-13.

บ้าง แต่เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของเรื่องนี้แล้ว ก็อาจจะเข้าใจได้ว่า กฎหมายไม่ประสงค์จะให้บุคคลที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบในการกระทำของตน หรือไม่อาจใช้สิทธิของตนได้โดยถูกต้องใช้สิทธิในทางการเมือง ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าบุคคลใดที่มีลักษณะมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบไม่ว่าจะอยู่ในความหมายทางจิตเวชศาสตร์ ทางอาญา หรือทางแพ่ง ต่างก็อยู่ในความหมายของ "จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ" ในทางรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น แต่จะมีข้อจำกัดอยู่ว่า จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบดังกล่าวจะต้องถึงขนาดที่ไม่สามารถใช้สิทธิได้โดยถูกต้องเท่านั้น³⁷ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว เราจึงต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ในทางรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมขึ้นกว่าในทางอื่นกล่าวคือ ในทางแพ่ง แม้จะแบ่งผู้จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบเป็น 2 ประเภท คือ บุคคลผู้ที่ศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถเพราะจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบประเภทหนึ่ง และบุคคลที่มีลักษณะเช่นเดียวกันแต่ศาลยังมิได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถอีกประเภทหนึ่งก็ตาม แต่ในทางรัฐธรรมนูญแล้ว บุคคลทั้งสองประเภทมิได้แตกต่างกันแต่อย่างใดและจะถือว่าเป็นเช่นเดียวกับบุคคลผู้มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบในทางอาญาและในทางจิตเวชศาสตร์ด้วย แต่เนื่องจากผู้มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบนี้มักจะมีอาการขาดความรู้สึกผิดชอบ เป็นครั้งเป็นคราว เป็น ๆ หาย ๆ ดังนั้น ในขณะที่ผู้นั้นมีสติสัมปชัญญะเพียงพอที่จะใช้สิทธิของตนได้อย่างถูกต้อง ผู้นั้นก็ย่อมใช้สิทธิในทางการเมืองของตนได้ไม่ว่าจะเป็นสิทธิเลือกตั้งหรือสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เพราะในขณะนั้นบุคคลดังกล่าวมิใช่ผู้มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

อย่างไรก็ตามก็มีข้อสังเกตว่า ในส่วนของคำว่า "วิกลจริต" นั้นสามารถใช้หลักเกณฑ์ในเรื่อง การมีสติสัมปชัญญะเพียงพอในขณะที่ใช้สิทธิ มาปรับใช้ได้เช่นกัน กล่าวคือ กรณีที่ศาลทางอาญามีคำพิพากษาว่า ผู้ใดวิกลจริตในขณะที่กระทำผิด ก็มิได้หมายความว่า ผู้นั้นจะวิกลจริตในขณะที่ใช้สิทธิทางการเมืองด้วย และใน

³⁷ หยุด แสงอุทัย, ชุมนุมกฎหมายเลือกตั้ง, หน้า 31.

กรณีของการวิกลจริตโดยข้อเท็จจริงนั้น ก็คงมีแต่แพทย์ทางจิตเวชเท่านั้นที่จะวินิจฉัยได้ว่าผู้นั้นยังคงวิกลจริตในขณะที่ใช้สิทธิหรือไม่ ดังนั้น จึงเป็นเรื่องยากที่จะพิจารณาว่าผู้นั้นวิกลจริตหรือไม่ จึงควรจะต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป แต่ถ้าเป็นคนไร้ความสามารถที่ศาลทางแพ่งได้มีคำสั่งแล้วนั้น ย่อมต้องถือเป็นคนวิกลจริตอย่างแน่นอน และถึงแม้ว่าโดยข้อเท็จจริงแล้ว คนไร้ความสามารถผู้นั้นจะหายจากโรคดังกล่าวแล้ว แต่ถ้าศาลยังไม่ได้สั่งเพิกถอนคำสั่งที่ให้เป็นคนไร้ความสามารถ บุคคลนั้นก็ยังคงถือว่าเป็นบุคคลวิกลจริตอยู่ และไม่สามารถใช้สิทธิได้³⁸

โดยสรุปแล้ว การที่จะระบุว่าบุคคลใดเป็นบุคคลวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ซึ่งไม่อาจจะใช้สิทธิทางการเมืองได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเป็นกรณี ๆ ไป คือ หากเป็นบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถแล้วและศาลยังมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งดังกล่าว กรณีนี้เป็นเพียงกรณีเดียวที่สามารถสรุปได้ชัดเจนว่า บุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลวิกลจริต และไม่สามารถใช้สิทธิทางการเมือง แต่สำหรับในกรณีอื่น ๆ นั้น ก็จะต้องอาศัยความเห็นของแพทย์ทางจิตเวชเป็นผู้ให้ข้อมูลประกอบการวินิจฉัยว่ากรณีนั้น ๆ จะเป็นวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบหรือไม่ และมีลักษณะต้องห้ามนี้ในวันใช้สิทธิทางการเมือง คือ ในวันเลือกตั้งหรือในวันสมัครรับเลือกตั้ง หรือไม่

6. ผลกระทบต่อสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา

บุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามเพราะเหตุวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบจะไม่สามารถใช้สิทธิทางการเมืองได้ กล่าวคือ หากผู้นั้นมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวในวันที่ใช้สิทธิเลือกตั้งหรือสมัครรับเลือกตั้ง บุคคลนั้นย่อมมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิ แต่ลักษณะต้องห้ามดังกล่าวก็เป็นแต่เพียงเหตุที่ห้ามใช้สิทธิ

³⁸ เรื่องเดียวกัน.

เป็นการชั่วคราวเท่านั้น เมื่อเหตุดังกล่าวหมดไปเมื่อใดบุคคลนั้นก็จะมีใช้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิอีกต่อไป^{๓๐}

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า นอกจากบุคคลผู้ซึ่งศาลทางแพ่งได้สั่งให้ เป็นคนไร้ความสามารถแล้ว การที่จะทราบว่าผู้ใดมีลักษณะต้องห้ามด้วยเหตุดังกล่าว ต้องอาศัยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญในทางจิตเวชเป็นผู้วินิจฉัยให้ความเห็น ดังนั้น การที่จะห้ามผู้ใดผู้หนึ่งใช้สิทธิเลือกตั้งหรือสิทธิสมัครรับเลือกตั้งด้วยเหตุดังกล่าวจึงเป็นไปได้ยาก แต่อย่างไรก็ตาม ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเลือกตั้งนั้น ในทางปฏิบัติก็มีมาตรการในการป้องกันผู้ที่มีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง กล่าวคือ ในข้อ 39 แห่งระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2535 ได้กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องยึดหลักฐานซึ่งแสดงให้เห็นว่าตนไม่เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งในที่นี้ย่อมหมายความว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องยื่นใบรับรองแพทย์ที่มีรายละเอียดระบุว่าไม่เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยรับรองอย่างชัดเจนว่า ไม่วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ จะใช้ใบรับรองแพทย์ทั่วไปไม่ได้^{๔๐}

ในกรณีที่ความวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบนี้ เกิดขึ้น ในขณะที่บุคคลใดมีสมาชิกภาพของสมาชิกรัฐสภาแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา จะมีผลทำให้สมาชิกภาพของบุคคลนั้นสิ้นสุดลง

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน.

^{๔๐} กรมการปกครอง, หนังสือสั่งการและข้อหาหรือเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2535), หน้า 577-578.

โดยผลของกฎหมาย⁴¹ แต่การที่จะวินิจฉัยว่าบุคคลดังกล่าววิกลจริตหรือไม่ เป็นเรื่องข้อเท็จจริงเป็นกรณี ๆ ไป ซึ่งจะต้องอาศัยการวินิจฉัยของแพทย์ เป็นสำคัญ

ความทบทวนสภาพ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ได้กำหนดว่า สมาชิกรัฐสภาจะต้องไม่เป็นบุคคลหูหนวกและเป็นใบ้

บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมิได้ห้ามบุคคลหูหนวกและเป็นใบ้ใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่จะบัญญัติห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง⁴² และหากสมาชิกรัฐสภาผู้ใดมีลักษณะ ต้องห้ามดังกล่าว สมาชิกภาพของผู้นั้นก็ย่อมสิ้นสุดลงด้วย⁴³

1. เหตุผลที่กำหนดให้เป็นลักษณะต้องห้าม

ในปัจจุบันคนพิการบางประการ ได้แก่ คนตาบอด คนหูหนวก และเป็นใบ้ มิได้เป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งอีกต่อไปแล้ว ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 เป็นต้นมา คนพิการบางประเภทถูกจำกัดสิทธิทางการเมือง บุคคลที่หูหนวกและเป็นใบ้ซึ่งไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้จะถูกห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง

---

⁴¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534, มาตรา 97 (7) และมาตรา 114 (5).

⁴² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534, มาตรา 107 (4).

⁴³ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 97 (7) และมาตรา 107 (4).

เหตุที่เป็นดังนั้นก็เพราะบุคคลดังกล่าวส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีโอกาสได้รับรู้เรื่องราวของโลกภายนอกมากนัก ไม่มีความสนใจในทางการเมือง⁴⁴ มีปัญหาด้านการสื่อสาร ไม่สามารถเข้าใจข่าวสารได้ครบถ้วนถูกต้อง และเป็นไปในวงจำกัด โอกาสในการศึกษาเล่าเรียนจนอ่านออกเขียนได้ก็น้อย เพราะมีโรงเรียนสำหรับบุคคลเหล่านี้น้อยมาก⁴⁵ ซึ่งเมื่อบุคคลเหล่านี้ไม่อาจติดต่อกับบุคคลอื่น หรือติดต่อกับสังคมแล้ว การใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างถูกต้องย่อมเป็นไปได้ยาก บุคคลที่หูหนวกและเป็นใบ้มีความพิการถึงสองทางในขณะเดียวกันน่าจะใช้สิทธิเลือกตั้งให้ถูกต้องได้ยาก แต่หากบุคคลดังกล่าวสามารถอ่านออกเขียนได้ ก็ย่อมแสดงว่าบุคคลดังกล่าวสามารถรับรู้ข่าวสารและติดต่อกับบุคคลอื่นได้ ดังนั้น จึงไม่ตัดสิทธิเลือกตั้งของบุคคลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม สภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทยก็ได้เคลื่อนไหวแสดงความเห็นไปยังหัวหน้าพรรคการเมืองและสมาชิกรัฐสภาทุกคนว่า บุคคลหูหนวกและเป็นใบ้ที่ไม่สามารถอ่านออกและเขียนได้นั้น ต่างก็มีความต้องการใช้สิทธิเลือกตั้งในฐานะของคนไทยเช่นกัน การตัดสิทธิเลือกตั้งของบุคคลดังกล่าว ย่อมขัดต่อสิทธิมนุษยชน การที่เห็นว่าบุคคลดังกล่าวไม่สามารถสื่อสารกับบุคคลอื่นได้อย่างรู้เรื่อง คือ ไม่สามารถอธิบายความในใจหรือความคิดเห็นของตนให้คนอื่นรับรู้ได้ และไม่สามารถรับรู้ความเห็นของบุคคลอื่นได้ด้วย จึงตัดสิทธิเลือกตั้งของบุคคลดังกล่าว ย่อมเป็นเหตุผลที่เกิดจากความไม่เข้าใจต่อคนพิการประเภทดังกล่าวอย่างแท้จริง คนหูหนวกและเป็นใบ้นั้น ใช้ภาษามือเป็นสื่อในการติดต่อแลกเปลี่ยน

⁴⁴ วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์, "ปัญหาสิทธิเสรีภาพของคนพิการในประเทศไทย," ใน กฎหมายเพื่อคนพิการ (กรุงเทพฯ: สภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย, 2534), หน้า 44.

⁴⁵ สภาคนหูหนวกแห่งประเทศไทย, "ท่านรู้จักคนหูหนวกดีแค่ไหน," ใน กฎหมายเพื่อคนพิการ (กรุงเทพฯ: สภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย, 2534), หน้า 34-37.

ความคิดเห็นกับบุคคลอื่นเป็นสำคัญ หากจะติดต่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลที่ไม่รู้ภาษามือ ก็ทำได้โดยผ่านล่ามภาษามือ ดังนั้น จึงน่าจะยกเลิกบทบัญญัติที่ตัดสิทธิเลือกตั้งของคนหูหนวกและเป็นใบ้ที่ไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้เสีย⁴⁶ ซึ่งในเวลาต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ก็ได้ห้ามบุคคลดังกล่าวใช้สิทธิเลือกตั้งอีก

แต่การที่ยังกำหนดให้บุคคลที่มีลักษณะดังกล่าวไม่สามารถใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และยังเป็นลักษณะต้องห้ามในการดำรงตำแหน่งสมาชิกรัฐสภาด้วยนั้น เนื่องจากตำแหน่งสมาชิกรัฐสภาเป็นตำแหน่งที่มีหน้าที่ในทางนิติบัญญัติ ซึ่งในการทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัตินั้น จำต้องมีการอภิปราย ถกเถียงกันในประเด็นปัญหาต่าง ๆ การประชุมของสมาชิกรัฐสภาย่อมต้องมีการพูด การฟัง การทำความเข้าใจ การแสดงความคิดเห็น และการลงมติ หากสมาชิกรัฐสภาไม่สามารถกระทำหน้าที่ของตนได้อย่างละเอียดรอบคอบและด้วยความเข้าใจในข้ออภิปรายต่าง ๆ อาจเกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติโดยรวมได้ จึงจำเป็นต้องห้ามบุคคลหูหนวกและเป็นใบ้มิให้สมัครรับเลือกตั้งหรือดำรงตำแหน่งสมาชิกรัฐสภา แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อพิจารณาว่าในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ จะห้ามบุคคลหูหนวกและเป็นใบ้ซึ่งไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้ แต่ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ขยายการห้ามให้กว้างขวางกว่าเดิม กล่าวคือ แม้ผู้นั้นจะสามารถอ่านออกและเขียนได้ก็ยังคงถือว่าเป็นผู้มีลักษณะต้องห้าม อนึ่ง ในทางกลับกัน ในรัฐธรรมนูญฉบับแรก ๆ ได้กำหนดห้ามบุคคลตาบอดทั้งสองข้างสมัครรับเลือกตั้งหรือดำรงตำแหน่งสมาชิกรัฐสภา แต่รัฐธรรมนูญในระยะหลังต่อมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 จนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ก็ได้ห้ามบุคคลตาบอดทั้งสองข้างสมัครรับเลือกตั้ง หรือห้ามดำรงตำแหน่งสมาชิกรัฐสภาแต่อย่างใด ทั้งนี้ คงเป็น

⁴⁶ สภาคนนิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย, "หนังสือ ที่ สพทท.063/2532," 17 พฤษภาคม 2532.

เพราะการเป็นสมาชิกรัฐสภาน่าจะใช้การพูดและการฟังเป็นสำคัญ การติดต่อสื่อสาร และการอภิปรายในสภาไม่ใช่นอปรสรรคต่อความเข้าใจของคนตาบอด ดังนั้น จึงมิได้กำหนดให้เป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามอีก

2. ลักษณะของความทงพลภาพที่ถือเป็นลักษณะต้องห้าม

ความทงพลภาพแต่เพียงประการเดียวที่ถือว่าเป็นลักษณะต้องห้าม มิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกรัฐสภาต้องสิ้นสุดลงนั้น คือ การเป็นบุคคลหูหนวกและเป็นใบ้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับทางการแพทย์ หมายถึง การบกพร่องทางการได้ยินและสูญเสียการได้ยินมาก คือ ประมาณ 70 dB ISO หรือมากกว่า และการสูญเสียการได้ยินนี้ ทำให้ไม่เข้าใจคำพูดโดยการรับฟังเสียง ไม่ว่าจะใช้เครื่องฟังหรือไมก็ตาม⁴⁷

ในประเทศไทย การแบ่งระดับการได้ยิน จะบอกถึงความสามารถในการดำรงชีวิตของบุคคล (functional ability) ซึ่งเกณฑ์พิจารณาอัตราความพิการของหู ของสมาคมโสต ศอ นาสิก แพทย์แห่งประเทศไทย (โดยใช้ค่าเฉลี่ยการได้ยินที่ความถี่ 500 1,000 และ 2,000 Hz ในหูข้างที่ดีกว่า มี 5 ระดับคือ

1. หูตึงระดับที่ 1 ระหว่าง 26-40 dB
2. หูตึงระดับที่ 2 ระหว่าง 41-55 dB
3. หูตึงระดับที่ 3 ระหว่าง 56-70 dB
4. หูตึงระดับที่ 4 ระหว่าง 71-90 dB
5. หูหนวก ตั้งแต่ 90 dB ขึ้นไป

---

⁴⁷ มลิวัลย์ ชรรณแสง, "การจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน," ใน กฎหมายเพื่อคนพิการ (กรุงเทพฯ: สภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย, 2534), หน้า 73-76.

ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าว บุคคลผู้ซึ่งจะมีลักษณะต้องห้ามในเรื่องนี้ ย่อมหมายถึง คนหูหนวก ที่มีระดับการได้ยินตั้งแต่ 90 dB ขึ้นไป และการสูญเสีย การได้ยินทำให้ไม่สามารถพูดได้ หรือแม้จะพูดได้บ้างแต่ไม่ชัด เนื่องจากมักจะเคย ถูกสอนให้พูดแต่ขาดข้อมูลทางการได้ยินได้ฟัง จึงไม่สามารถแยกแยะได้ว่าเสียงที่ เปล่งออกไปนั้นถูกต้องมากน้อยเพียงใด ซึ่งจะทำให้การสนทนากับคนปกติที่ไม่คุ้นเคย จะไม่สามารถกระทำได้⁴⁸ ดังนั้น หากบุคคลใดมีลักษณะดังกล่าวย่อมเป็นผู้มีลักษณะ ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือไม่สามารถดำรงตำแหน่งสมาชิกรัฐสภา

3. ผลกระทบต่อสมาชิกภาพของสมาชิกรัฐสภา

ในการใช้สิทธิเลือกตั้งของคนพิการนั้น มีความไม่สะดวกอยู่บ้าง หลายประการ เช่น สำหรับคนตาบอด เวลาใช้สิทธิเลือกตั้งจำเป็นต้องใช้บัตร เลือกตั้งชนิดพิเศษ ที่ทำขึ้นสำหรับคนพิการที่ตาบอดทั้งสองข้างโดยเฉพาะ บัตร ดังกล่าวจะมีลักษณะเป็นบัตรเจาะรูที่ช่องลงคะแนนในแบบบัตรเลือกตั้ง ซึ่งกรม การปกครองได้จัดพิมพ์ไว้จำนวนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งให้อำเภอหรือกิ่งอำเภอจัดทำ ตามตัวอย่างที่กรมการปกครองได้ส่งไปให้เพื่อทาบลงในบัตรเลือกตั้ง และใบรับ เลือกตั้งก็จะต้องมีกรรมการตรวจคะแนนประจำหน่วยเลือกตั้งคอยแนะนำวิธีใช้บัตร ดังกล่าวแก่คนตาบอดด้วย⁴⁹ ส่วนคนพิการขาที่ใช้เก้าอี้มีล้อ นั้น ก็จะมีปัญหาเรื่อง

⁴⁸ สมาคมคนหูหนวกแห่งประเทศไทย, "ท่านรู้จักคนหูหนวกดีแค่ไหน," ใน กฎหมายเพื่อคนพิการ, หน้า 34.

⁴⁹ กรมการปกครอง, "หนังสือ ด่วนที่สุด ที่ มท 0303/ว 462," 6 มีนาคม 2535.

การไม่สามารถนำเก้าอี้มีล้อเข้าไปกับัตรที่คูหาเลือกตั้งได้^{๕๐} ซึ่งก็นับเป็นความไม่สะดวกอยู่บ้าง

ในส่วนของการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งนั้น ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องยื่นหลักฐานซึ่งแสดงให้เห็นว่าตนไม่เป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง จึงต้องยื่นใบรับรองแพทย์ที่มีรายละเอียดแสดงว่าตนมิใช่เป็นคนหูหนวกและเป็นใบ้ด้วย^{๕๑} และเมื่อบุคคลใดมีสมาชิกภาพของสมาชิกรัฐสภาแล้ว หากกลายเป็นคนหูหนวกและเป็นใบ้ สมาชิกภาพของผู้นั้นก็ย่อมสิ้นสุดลง ทั้งนี้ ก็เนื่องจากหากสมาชิกรัฐสภาผู้นั้นไม่อาจทำหน้าที่ของตนได้แล้วก็ย่อมไม่สมควรที่จะดำรงตำแหน่งนั้นต่อไป

การติดยาเสพติดให้โทษ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ได้บัญญัติให้ผู้ติดยาเสพติดให้โทษไม่สามารถใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง^{๕๒} และหากสมาชิกรัฐสภาผู้ใดมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวสมาชิกภาพของผู้นั้นก็จะสิ้นสุดลง^{๕๓} แต่รัฐธรรมนูญมิได้ห้ามบุคคลดังกล่าวใช้สิทธิเลือกตั้ง

^{๕๐} วิริยะ นามศิริพงษ์พันธุ์, "ปัญหาสิทธิเสรีภาพของคนพิการในประเทศไทย," ใน กฎหมายเพื่อคนพิการ, หน้า 45.

^{๕๑} กรมการปกครอง, หนังสือสั่งการและข้อหารือเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535, หน้า 577-578.

^{๕๒} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534, มาตรา 107 (1).

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, มาตรา 97 (7) และมาตรา 114 (5).

1. เหตุผลที่กำหนดให้เป็นลักษณะต้องห้าม

ในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภานั้น การมีสติสัมปชัญญะแจ่มใส การตัดสินใจและการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารและการอภิปรายอย่างมีเหตุผลมีความจำเป็นและสำคัญต่อการปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างยิ่ง ผู้ที่ติดยาเสพติดให้โทษจะมีจิตใจไม่ปกติ สุขภาพทรุดโทรม เฉื่อยชา และเกียจคร้าน ความคิดอ่านไม่ฉลาดเฉียบแหลม และจะถูกดูหมิ่นถีนถ้อจนจากสังคมอยู่ตลอดเวลา การเป็นผู้แทนของปวงชนนั้นจำเป็นต้องคัดเลือกจากคนที่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่เข้มแข็งมีความเฉลียวฉลาดและมีความกล้า บุคคลที่ติดยาเสพติดให้โทษจึงไม่เหมาะสมที่จะให้เป็นสมาชิก⁵⁴ ซึ่งในรัฐธรรมนูญตั้งแต่ฉบับแรกจนกระทั่งถึงฉบับปัจจุบันก็ได้ห้ามบุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกวุฒิสภาเสมอมา

2. ลักษณะของการติดยาเสพติดให้โทษ

เนื่องจากได้มีพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้โดยเฉพาะ ดังนั้นจึงสามารถอาศัยหลักเกณฑ์ในกฎหมายดังกล่าวอธิบายความหมายได้

"ยาเสพติดให้โทษ" หมายความว่า สารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใด ๆ แล้ว ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจเป็นลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพเรื่อย ๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวม

---

⁵⁴ สัมฤทธิ์ แก้วอาจ, "สิทธิเลือกตั้ง", รัฐสภาสาร 32 (มิถุนายน 2527): 19-20.

ตลอดถึงสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ความหมายดังกล่าวจะกว้างมาก เพราะอาจรวมไปถึงสารเคมีบางชนิดที่สามารถนำมาผลิตยาเสพติดได้ เช่น อาเซติก แอนไฮไดรด์ (Acetic Anhydride) อาเซติกคลอไรด์ (Acetyl Chloride) เป็นต้น^{๕๕} ทั้งนี้ ก็เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ที่จะป้องกัน และปราบปรามการผลิตและจำหน่าย จึงต้องกำหนดความหมายให้กว้างเอาไว้ แต่อย่างไรก็ตาม ความหมายของคำว่า "ยาเสพติด" ที่บัญญัติไว้นั้นอาจกล่าวได้ว่ามีความหมายถึง ยาเสพติดโทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ผิดตามกฎหมายว่าด้วยฝิ่น และวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทด้วย ซึ่งอาจแบ่งเป็นประเภทได้ดังนี้^{๕๖}

1. ประเภท 1 ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน
2. ประเภท 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น มอร์ฟีน โคคาอิน โคเคอีน ฝิ่นยา
3. ประเภท 3 ยาเสพติดให้โทษที่มียาเสพติดให้โทษประเภท 2 เป็นส่วนผสมอยู่ด้วย ตามที่ได้ขึ้นทะเบียนตำรับยาไว้ เช่น ยาแก้ไอผสมโคเคอีน
4. ประเภท 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 หรือ ประเภท 2 เช่น อาเซติก แอนไฮไดรด์ อาเซติก คลอไรด์

^{๕๕} ไซยศ เหมะรัชตะ, ปัญหายาเสพติด : การศึกษาและวิเคราะห์ในแง่กฎหมาย, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 10.

^{๕๖} สัมฤทธิ์ แก้วอาจ, "สิทธิเลือกตั้ง", รัฐสภาสาร 32 (มิถุนายน 2527): 20.

5. ประเภท 5 ยาเสพติดให้โทษที่มีได้เข้าอยู่ในประเภท 1 ถึงประเภท 4 เช่น กัญชา พืชกระท่อม

นอกจากนี้ยังมีสารเคมีอื่น ๆ ที่โดยทั่วไปไม่ถึงเป็นยาเสพติด แต่ไอรระเหยจากสารนั้นอาจทำให้เกิดอาการมินเมา ทั้งเป็นอันตรายมาก เพราะอาจเกิดอุบัติเหตุ หรือสำลักเข้าปอดได้ และหากสูดดมย่อย ๆ สมองอาจเสียม ซึ่งสารดังกล่าว ได้แก่ กาว น้ำมันรถยนต์ น้ำมันไฟแชค ทินเนอร์ น้ำมันผสมสี อีเธอร์ และน้ำยาซักแห้ง เป็นต้น⁵⁷

ลักษณะของผู้ติดยาเสพติดนั้นต้องให้แพทย์เป็นผู้วินิจฉัย ซึ่งลักษณะโดยทั่วไปก็จะมีอาการ คือ เกิดความต้องการอย่างสุดจะอดกลั้นได้ (Compulsion) ที่จะต้องพยายามให้ได้ไม่ว่าด้วยวิธีใดก็ตาม และต้องเพ็งปริมาณยาขึ้นเรื่อย ๆ และตกเป็นทาสของยานั้นทางจิตใจ (Psychic Dependence) และทางกาย (Physical Dependence) และถ้าหยุดเสพจะมีอาการขาดยา (Withdrawal Symptoms)⁵⁸ แต่อย่างไรก็ตามความหมายของคำว่า "การติดยาเสพติดให้โทษ" ในที่นี้จะต้องหมายถึง เสพเป็นอาจิม ถ้าเป็นการเสพชั่วคราวเพราะเป็นโรค เช่นโรคที่ต้องทรมานแพทย์ต้องฉีดยาให้ เช่นนี้จะไม่รวมอยู่ในความหมายของ "การติดยาเสพติดให้โทษ" ในที่นี้⁵⁹

---

⁵⁷ ไซยศ เหมะรัชตะ, ปัญหาเสพติด : การศึกษาและวิเคราะห์ ในแง่กฎหมาย, หน้า 21-22.

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

⁵⁹ หยุด แสงอุทัย, ชุมนุมกฎหมายรัฐธรรมนูญ, หน้า 45.

3. ผลกระทบต่อสมาชิกภาพของสมาชิกรัฐสภา

ผู้ที่ติดยาเสพติดให้โทษจะไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องยื่นหลักฐานแสดงว่าตนไม่เป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้สมัครรับเลือกตั้ง และในกรณีนี้ผู้นั้นจะต้องยื่นใบรับรองแพทย์ที่มีรายละเอียดระบุว่าตนมิใช่เป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษด้วย จะใช้ใบรับรองแพทย์ทั่วไปไม่ได้^{๘๐} และสำหรับผู้ที่มิใช่สมาชิกภาพของสมาชิกรัฐสภาแล้วหากมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวสมาชิกภาพของผู้นั้นย่อมสิ้นสุดลงตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

การเป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ได้กำหนดให้สมาชิกรัฐสภาจะต้องมิใช่ ภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

บุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวจะไม่สามารถใช้สิทธิเลือกตั้ง^{๘๑} ไม่สามารถใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง^{๘๒} และหากสมาชิกสภาผู้ใดมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวสมาชิกภาพของผู้นั้นก็ย่อมสิ้นสุดลงด้วย^{๘๓}

---

^{๘๐} กรมการปกครอง, หนังสือสั่งการและข้อหารือเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535, หน้า 577-578.

^{๘๑} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534, มาตรา 104 (2)

^{๘๒} เรื่องเดียวกัน, มาตรา 107 (3).

^{๘๓} เรื่องเดียวกัน, มาตรา 97 (7) และมาตรา 114 (5).

1. เหตุผลที่กำหนดให้เป็นลักษณะต้องห้าม

การมีสถานภาพทางสังคมบางประการอาจทำให้บุคคลต้องถูกจำกัดสิทธิในทางการเมือง เพราะโดยบทบาทและหน้าที่ทางสังคมของบุคคลดังกล่าวไม่ควรมีส่วนในทางการเมือง เพราะไม่เป็นผลดีต่อสถานภาพของบุคคลนั้น และอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียหรือมีหมองแก่สถาบันที่บุคคลประเภทนี้สังกัดอยู่^{๘๔} บุคคลประเภทนี้ก็คือ ภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช บุคคลเหล่านี้มีหน้าที่จำศีลภาวนาประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนของศาสนาและอบรมสั่งสอนศาสนิกชนให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีงาม เพื่อให้ตั้งตนอยู่ในทางที่ชอบเป็นหลักสำคัญ^{๘๕} ดังนั้น การที่จะให้บุคคลดังกล่าวเข้ามายุ่งเกี่ยวในทางการเมืองก็อาจทำให้เกิดผลกระทบต่อศาสนาได้ เช่น แม้ว่าคุณคนดังกล่าวจะเป็นที่เคารพนับถือของประชาชน แต่หากทั้งสองฝ่ายมีความคิดไม่ตรงกันในการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือแม้กระทั่งบุคคลนั้นสมัครรับเลือกตั้งเสียเอง แต่มิได้สังกัดอยู่ในพรรคการเมืองที่ประชาชนพอใจ ก็อาจจะทำให้ประชาชนที่มีความคิดไม่ตรงกันนั้นหยุดสนับสนุนหรืออุปถัมภ์บุคคลนั้นก็ได้ ซึ่งจะกระทบต่อสถาบันทางศาสนาโดยรวม หรือย่อมจะมีผลเสียต่อความสงบเรียบร้อยในชุมชนได้ นอกจากนั้นแล้ว หากบุคคลดังกล่าวได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็นสมาชิกรัฐสภาแล้วก็ตาม แต่บุคคลนั้นก็อาจจะไม่มีความเป็นอิสระในการแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นได้ เพราะอยู่ภายใต้จริยวัตรปฏิบัติหรืออิทธิพลทางศาสนา^{๘๖}

^{๘๔} สมบูรณ์ สุขสำราญ และคุณชัย ชนาชีวิต , "การจำกัดสิทธิผู้สมัครและผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง", ใน รัฐธรรมนูญ, หน้า 45.

^{๘๕} สัมฤทธิ์ แก้วอาจ, "สิทธิเลือกตั้ง", รัฐสภาสาร 32 (มิถุนายน 2527): 17.

^{๘๖} หยุต แสงอุทัย, คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2511, หน้า 107.

นอกจากพุทธศาสนาแล้ว ศาสนาที่เป็นที่แพร่หลายในประเทศไทยรองลงมา ได้แก่ คริสต์ศาสนาและศาสนาอิสลาม แต่โดยที่คำสอนหรือหลักปรัชญาในทางศาสนานั้น มีแต่หลักปรัชญาในทางพุทธศาสนาเท่านั้นที่จำกัดขอบเขตการประพฤติปฏิบัติของภิกษุสามเณรมิให้ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องราวในทางการเมือง เนื่องจากพระภิกษุสงฆ์นั้น จะต้องเป็นผู้สงบ ผู้เว้นกิจกรรมอันเศร้าหมองมีโทษ สมควรเป็นผู้สั่งวาระวังการกระทำของตนให้เป็นไปแต่ในทางสงบปราศจากโทษทั้งแก่ตนและหมู่คณะ ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีบัญญัติสิกขาบทห้ามพระภิกษุสงฆ์มิให้ประพฤตินอกทางของสมณะบรรพชิตและมีการปรับโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนละเมิด^{๕๗} เรื่องในทางการเมืองการปกครองเป็นธุรกิจฝ่ายบ้านเมืองเป็นหน้าที่ของฆราวาสผู้มีสิทธิตามกฎหมายโดยเฉพาะ ไม่ใช่หน้าที่ของพระภิกษุสามเณรผู้อยู่นอกเหนือการเมือง เพราะในเรื่องดังกล่าวภิกษุสามเณรสมควรวางตัวเป็นกลางทำจิตใจให้กว้างขวางด้วยเมตตาทั่วไปแก่ชนทั้งปวงผู้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยไม่เลือกหน้า แม้แต่เพียงการสนับสนุนผู้ใดผู้หนึ่งในทางการเมืองก็ไม่เป็นการเหมาะสมเสียแล้ว เพราะหากเข้าช่วยเหลือผู้ใดได้รับการเลือกตั้ง ก็จะเป็นที่พอใจแก่ผู้นั้น แต่ผู้ที่มิได้รับการเลือกตั้งหรือพวกพ้องย่อมไม่พอใจเสื่อมคลายความเคารพนับถือเพราะเห็นว่า ภิกษุสามเณรนั้นไม่ตั้งอยู่ในธรรม โดยที่ความเป็นอยู่ของพระสงฆ์และความดำรงอยู่แห่งศาสนาขึ้นอยู่กับความเคารพนับถือของประชาชน ดังนั้น หากประชาชนเสื่อมคลายความเคารพนับถือแล้วการสืบทอดพุทธศาสนาต่อไปก็ย่อมจะเต็มไปด้วยความลำบาก

---

^{๕๗} คำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ห้ามพระสงฆ์เกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ. 2517, อ้างถึงใน กรมการปกครอง, หนังสือสั่งการและข้อหาหรือเกี่ยวกับการเลือกตั้ง, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2535), หน้า 549-550.

สำหรับคริสตศาสนา แม้พระเยซูผู้เป็นศาสดามีได้ประสงค์ที่จะเกี่ยวข้องกับเรื่องราวในทางการเมืองการปกครอง พระองค์มีต้องการที่จะเป็นประมุขในฐานะของกษัตริย์เพราะถือว่าอาณาจักรของพระองค์ไม่ได้อยู่ในโลกนี้แต่อยู่บนสวรรค์ก็ตาม^{๑๑} แต่ในชั้นหลังต่อมานักบวชในคริสตศาสนาในประเทศต่าง ๆ ทางยุโรป กลับมีอำนาจและอิทธิพลในทางการเมืองมาก เพราะนักบวชในคริสตศาสนา นั้น นอกจากจะมีหน้าที่สอนศีลธรรมแก่ฆราวาสแล้ว ยังมีความสำคัญเกี่ยวกับชีวิตประจำวันเป็นอย่างยิ่ง ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงตาย กล่าวคือ เด็กที่เกิดมาก็ต้องนำไปให้พระทำพิธีตั้งชื่อ เมื่อเติบโตขึ้นจะแต่งงานก็ต้องให้พระทำพิธีแต่งงานให้ เวลาตายก็ต้องให้พระทำพิธีฝังศพ ซึ่งในสมัยก่อนนั้น พิธีกรรมเหล่านี้จะถือกันเคร่งครัดมาก หากใครถูกทางศาสนจักรว่าบาตรไม่ยอมเกี่ยวข้องกับพิธีเหล่านี้ให้แล้ว ก็จะถูกถือเป็นการอภัยศอศุและอับมงคลไปตลอดทั้งวงศ์ตระกูล ถ้าผู้ถูกคว่าบาตรเป็นกษัตริย์ ก็อาจถูกพลเมืองกบฏได้ ดังนั้น นักบวชจึงเป็นที่เคารพยำเกรงของประชาชนในยุโรปสมัยกลางเป็นอย่างมาก นอกจากอิทธิพลในด้านศาสนพิธีดังกล่าวแล้ว นักบวชในคริสตศาสนามีได้ดำรงชีวิตอยู่โดยอาศัยฆราวาสเป็นผู้ถวายจตุปัจจัยเครื่องเลี้ยงชีพอย่างเช่นภิกษุสามเณรในพุทธศาสนา แต่ต้องพึ่งตนเองสร้างวัด เลี้ยงสัตว์ เพาะปลูกด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งฆราวาส อีกทั้งที่ดินที่เป็นสมบัติของวัดหรือที่เรียกว่าที่ธรณีสงฆ์ของคริสตศาสนาในยุโรปกว้างขวางใหญ่โตมาก เพราะกษัตริย์ที่รบตีเมืองได้บางครั้งก็ถวายเมืองทั้งเมืองหรือหลาย ๆ เมืองเป็นที่ธรณีสงฆ์เพื่อเอาใจนักบวช ซึ่งวัดไม่เพียงแต่จะมีอำนาจเก็บค่าเช่าหรือผลประโยชน์จากที่ดินดังกล่าวเท่านั้น ยังมีอำนาจปกครองดูแลคนที่อยู่

---

^{๑๑} หลวงวิจิตรวาทการ, ศาสนาสาทุก (พระนคร: โรงพิมพ์ ลูก ส. ธรรมภักดี, 2523), 5: 454.

ในที่ดินนั้นด้วยกฎหมายของตนเองอีกด้วย จึงทำให้นักบวชในทางคริสตศาสนา มีความมั่งคั่งและมีอิทธิพลมาก^{๑๐}

ในการเมืองการปกครองของประเทศอังกฤษนั้น จะสามารถเห็นบทบาทของนักบวชในคริสตศาสนาในทางการเมืองได้อย่างชัดเจน โดยเริ่มตั้งแต่สมัยแองโกล-แซกซอน ในสมัยนั้นกษัตริย์จะมีคณะที่ปรึกษาเรียกว่า Witan หรือเรียกเรียกว่าสภา Witangemot ซึ่งแปลว่าสภาปราชญ์ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่กษัตริย์ในเรื่องการปกครอง การศาสนา หรือการทำสัญญาพันธไมตรี เลือกตั้งหรือปลดกษัตริย์ เป็นศาลสูงสุดในคดีสำคัญทั้งทางแพ่งและทางอาญา ใช้อำนาจร่วมกับกษัตริย์ในการออกกฎหมาย แต่งตั้งข้าราชการ หรือเก็บภาษีอากร ซึ่งสภาปราชญ์ดังกล่าวจะมีบรรดาสังฆราชาต่าง ๆ เป็นสมาชิกร่วมอยู่ด้วย ต่อมาในสมัยนอร์มัน สภาปราชญ์ก็ถูกยกเลิกไป มีมหาสภา (Great Council) หรือสภา Magnum Concilium ขึ้นมาแทน ซึ่งสมาชิกของสภานี้ก็ได้แก่ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เช่น ขุนนางฝ่ายสงฆ์ (Lord Spiritual) ขุนนางฝ่ายฆราวาส (Lord Tempora) บารอน และสังฆราช (Bishop) ต่อมาในสมัยพระเจ้าเฮนรี่ที่ 3 ซึ่งเป็นสมัยเริ่มแรกที่มีรัฐสภา (Parliament) มหาสภาก็ยังคงมีขุนนางฝ่ายสงฆ์เป็นสมาชิกอยู่ด้วย และแม้ภายหลังเมื่อรัฐสภาอังกฤษแยกออกจากกันเป็น 2 สภา คือ สภาสามัญ (House of Common) และสภาขุนนาง (House of Lord) พวกนักบวชในคริสตศาสนาก็ยังคงเป็นสมาชิกสภาขุนนางอยู่ด้วยเช่นกัน โดยเป็นสมาชิกในฐานะขุนนางฝ่ายบรรพชิต (Spiritual Lords) ซึ่งนักบวชผู้ที่เป็นพระราชาคณะที่ดำรงตำแหน่งสูง เช่น มหาสังฆราชแห่งแคนเตอเบอรี (Archbishop of Canterbury) มหาสังฆราชแห่งยอร์ก และสังฆราชแห่งลอนดอน เดอแฮม และวินเชสเตอร์ รวม 26

---

^{๑๐} หลวงวิจิตรวาทการ, ประวัติศาสตร์สากล (พระนคร: สำนักงานเสรีมวิทยุบรรณาการ, 2514), 2: 83-90.

ท่าน จะเป็นสมาชิกสภาขุนนางโดยตำแหน่ง⁷⁰ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จะพบว่า คริสตศาสนามีได้มีหลักศาสนปรัชญาหรือข้อจำกัดห้ามนักบวชในศาสนาของตนยุ่งเกี่ยวกับเรื่องทางการเมืองการปกครอง แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่มีข้อจำกัดห้ามทางศาสนา แต่ในเรื่องของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาสามัญนั้น นักบวชในนิกายโรมันคาทอลิก นิกาย เซอร์ช ออฟ อิงแลนด์ และนิกาย เซอร์ช ออฟ สกอตแลนด์ ก็ยังถือว่าเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือสมัครรับเลือกตั้งในอังกฤษด้วย⁷¹ สำหรับในบางประเทศ เช่น ประเทศอิตาลี ก็ได้ห้ามพระหรือนักบวชสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งก็เคยทำให้มีปัญหาความปั่นป่วนในทางความคิดเห็นในวงศาสนาอยู่บ้าง เช่น ในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อเดือนมิถุนายน 2519 มีบาทหลวงนิกายโรมันคาทอลิกหลายคนสมัครเข้ารับเลือกตั้งโดยการสนับสนุนของพรรคคอมมิวนิสต์อิตาลี ก็มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์แสดงความความคิดเห็นกันในวงการศาสนาว่า คริสตศาสนากับลัทธิคอมมิวนิสต์ไม่น่าจะไปด้วยกันได้⁷² เป็นต้น

สำหรับศาสนาอิสลาม พระศาสนาดามูฮัมมัด (ช.ล.) ผู้เป็นศาสดาของมิได้ปฏิเสธการมีอำนาจทางการเมืองการปกครอง พระองค์ทรงดำรงฐานะเจ้าครองเมืองอย่างกษัตริย์ที่แท้จริง เพราะทรงเห็นต่างจากพระเยซู ศาสดาของ

⁷⁰ สุวัฒน์ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา, "สภาสูงในบางประเทศ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ม.ป.ป.), หน้า 59-73.

⁷¹ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, เอกสารประกอบการพิจารณาในการจัดทำรัฐธรรมนูญ เล่ม 1 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, 2520), หน้า 347.

⁷² สมาคมนายความแห่งประเทศไทย, หลักเกณฑ์ทั่วไปในการเลือกตั้ง (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนการพิมพ์พระนคร, 2521), หน้า 200.

คริสต์ศาสนา ที่เห็นว่าอาณาจักรที่เพียบพร้อมสมบูรณ์จะอยู่บนสวรรค์เท่านั้น แต่พระองค์กลับทรงเห็นว่า อาณาจักรของสวรรค์อาจสร้างขึ้นบนพื้นโลกนี้ได้ การที่จะปรับปรุงสังคมให้เป็นสวรรค์ได้นั้น ก็ต้องใช้คำสอนที่วางหลักประพฤติปฏิบัติ เป็นกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้น คัมภีร์ในศาสนาอิสลาม คือ คัมภีร์อัลกุรอาน จึงมีลักษณะเป็นกฎหมายอยู่ในตัว มิใช่เป็นแต่เพียงคำสอนในทางศาสนา มีการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับครอบครัวและสังคม และวิธีการประพฤติปฏิบัติระหว่างกัน นอกจากนั้นแล้ว หลักใหญ่ในศาสนาอิสลามก็คือความเสมอภาค หากผู้ใดนับถือพระอัลเลาะห์แล้ว บุคคลเหล่านั้นก็จะถือว่าเป็นบุคคลที่เสมอกันในสายพระเนตรของพระอัลเลาะห์ พระศาสดามูฮัมมัด (ช.ล.) ไม่ต้องการให้มีพระในศาสนาเหมือนศาสนาอื่น เพราะถือว่ามุสลิมทุกคนเป็นพระอยู่ในตนเอง สามารถจะล้างบาปของตนได้เอง ด้วยการคุกเข่าลงสวดมนต์และรับแสงสว่างจากพระอัลเลาะห์เข้ามาในดวงจิต ไม่จำเป็นต้องให้พระล้างบาปเหมือนในคริสต์ศาสนา พระองค์เองเป็นประมุขศาสนา เป็นกษัตริย์ เป็นผู้นำ เป็นศาสดาเผยแผร์ศาสนา มีทั้งอำนาจทางอาณาจักรและศาสนจักร แต่พระองค์มิใช่พระ ต่อมาเมื่อพระศาสดามูฮัมมัด (ช.ล.) สิ้นพระชนม์แล้ว ก็ได้มีสาวกสี่บทยึดถือครองบ้านเมืองและเป็นประมุขศาสนาแทน ซึ่งเรียกผู้สี่บทยี่นี้ว่า "กาหลิบ" ซึ่งมาจากภาษาอาหรับว่า "กาหลิฟา" แปลว่าผู้สืบตำแหน่งแทน อำนาจหน้าที่ของกาหลิบมีมากกว่ากษัตริย์ธรรมดา เพราะต้องทำหน้าที่ประมุขทางศาสนาด้วย ซึ่งเท่ากับว่าจะไม่มีการแก่งแย่งอำนาจกันระหว่างทางอาณาจักรและศาสนจักร จึงมีความเป็นหนึ่งเดียวเสมอตำแหน่งกาหลิบนี้สืบต่อกันมาเป็นเวลานาน จนกระทั่งศุภฤกษ์มีอำนาจกว้างขวางมากที่สุดท่านตุรกีจึงประกาศตนเป็นกาหลิบเสียเอง ตำแหน่งกาหลิบจึงเป็นตำแหน่งควบคู่กับตำแหน่งสุลต่านตุรกีตลอดมา จนกระทั่งถึงการปฏิวัติครั้งใหญ่ในตุรกีเมื่อ พ.ศ. 2465 ตุรกีได้เปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นมหาชนรัฐ เลิกมีสุลต่าน ตำแหน่งกาหลิบจึงมีแต่ตำแหน่ง ไม่มีตัวผู้ดำรงตำแหน่ง ต่อมาอีก 2 ปี ในวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2467 สภาแห่งชาติของตุรกีจึงได้ออกกฎหมายยกเลิกตำแหน่งกาหลิบเสีย

ตำแหน่งดังกล่าวจึงมีการสืบทอดกันมาเป็นเวลานานถึง 1291 ปี (พ.ศ. 1175-2467)⁷³ จากที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าศาสนปรีชญาของศาสนาอิสลามเป็นการรวมคำสอนทางศาสนาควบคู่ไปกับหลักการปกครองบ้านเมืองจนไม่อาจแยกกันได้ และผู้นำในทางศาสนาก็คือผู้นำในทางการเมือง แต่มิใช่พระหรือนักบวช

แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าศาสนาอื่นนอกเหนือไปจากพุทธศาสนาจะห้ามนักบวชในศาสนาของตนเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองหรือไม่ แต่ในประเพณีปฏิบัติของไทยแล้ว บุคคลผู้ซึ่งอุทิศตนเพื่อศาสนา สละละทิ้งเพศฆราวาสอันปราศจากวินัย มาบำเพ็ญตนเพื่อให้ถึงความดีพร้อมในทางศาสนาของตน บุคคลดังกล่าวย่อมเป็นที่นับถือของประชาชนโดยทั่วไปด้วยจริยวัตรอันดีงามนั้น ดังนั้น หากจะให้บุคคลเหล่านี้ใช้สิทธิทางการเมืองเช่นเดียวกับคนทั่ว ๆ ไป ย่อมขัดต่อความเคารพศรัทธาของประชาชนที่มีต่อสถาบันศาสนาที่บุคคลนั้นยึดมั่นอยู่ จึงจำเป็นต้องห้ามมิให้บุคคลเหล่านี้ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องในทางการเมือง แต่เนื่องจากศาสนาทั้งหลายมีความแตกต่างกันอยู่มาก ดังนั้น แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะห้ามบุคคลที่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต นักบวช ใช้สิทธิทางการเมือง แต่ลักษณะของบุคคลดังกล่าวย่อมแตกต่างกันออกไปตามศาสนาของตน และมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน จึงมีปัญหาในทางปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมายอยู่บ้าง

2. ความหมายของคำว่า "ภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช"

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้อธิบายความหมายเอาไว้ว่า

"ภิกษุ" หมายถึง พระผู้ชายในพระพุทธศาสนา

"สามเณร" หมายถึง ผู้ดำรงเพศอย่างภิกษุ แต่สมทานศีล 10 เรียกล้วน ๆ ว่า เณร

⁷³ หลวงวิจิตรวาทการ, ศาสนาสาฎก, 5: 455-468.

"นักพรต" หมายถึง ผู้ประพฤติพรต, ลักษณะนามว่า รูป

"นักบวช" หมายถึง ผู้ถือบวช

แม้ความหมายของคำต่าง ๆ ข้างต้น อาจทำให้พอเข้าใจได้ว่า ภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวชนั้นมีความหมายโดยทั่วไปอย่างไร แต่ยังไม่เพียงพอที่จะแจกแจงรายละเอียดได้ว่าบุคคลใดจะมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิทางการเมือง ทั้งนี้ เนื่องจากในประเทศไทยบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา นิกายของศาสนา และลัทธินิยมในทางศาสนา⁷⁴ และแต่ละศาสนาต่างก็มีชื่อเรียกบุคคลผู้ปฏิบัติศาสนกิจหรือเผยแพร่ศาสนาของตนแตกต่างกัน หากจะพิจารณาว่าบุคคลใดมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิทางการเมืองด้วยเหตุดังกล่าวหรือไม่ ก็จำเป็นต้องพิจารณาเป็นรายกรณี ๆ ไป

คำว่า "ภิกษุ" และ "สามเณร" นั้น อาจพิจารณาร่วมกันได้ เพราะหมายถึง ภิกษุหรือสามเณรในทางพุทธศาสนาไม่ว่านิกายใด ๆ⁷⁵ ภิกษุ และสามเณรต้องเป็นเพศชาย ซึ่งผู้ที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุได้นั้นจะต้องมีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป (นับอายุในครุภพรวมด้วยก็ได้) ส่วนผู้ที่บรรพชาเป็นสามเณรนั้นไม่จำกัดอายุ ภิกษุถือศีล 227 ข้อ แต่สามเณรจะต้องสมาทานศีล 10 ข้อ นอกจากนั้นในพุทธศาสนายังมีผู้ซึ่งเรียกว่า ภิกษุณีและสามเณรี มีลักษณะใกล้เคียงกับภิกษุและสามเณร แต่เป็นเพศหญิง ภิกษุณีถือศีล 311 ข้อ ส่วนสามเณรีสมาทานศีล 10 ข้อ (ประเทศไทยไม่มีภิกษุณีและสามเณรี)

⁷⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534, มาตรา 27.

⁷⁵ หยุด แสงอุทัย, ขุมนุมกฎหมายเลือกตั้ง, หน้า 32.

ภิกษุและสามเณรในประเทศไทยจะมีการควบคุมและปกครอง ภายใต้การจักระบบทางกฎหมาย โดยสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ คณะสงฆ์ไทยและคณะสงฆ์อื่น คณะสงฆ์ไทย ได้แก่ คณะสงฆ์ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของสมเด็จพระสังฆราช ยึดถือธรรมวินัยและวัตรปฏิบัติที่คณะสงฆ์ไทยได้สืบทอดกันมา และอยู่ภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ส่วนคณะสงฆ์นิกายอื่นได้แก่ จีนิกายและอันนัมมิกาย ซึ่งเป็นคณะสงฆ์ที่ได้เข้ามาในประเทศไทยในระยะหลัง โดยธรรมวินัยและวัตรปฏิบัติของสงฆ์เหล่านี้จะแตกต่างจากคณะสงฆ์ไทย คณะสงฆ์ทั้งสองนิกายนี้อยู่ภายใต้บังคับของกฎกระทรวง ฉบับที่ 3 (กำหนดการปกครองของคณะสงฆ์จีนิกายและคณะสงฆ์อันนัมมิกาย) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีสงฆ์หรือคณะบุคคลอื่นที่ยังไม่อยู่ภายใต้การจักระบบตามกฎหมาย เท่าที่ปรากฏคือ คณะสงฆ์พม่า และบุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งได้บวชและถือว่าตนเองเป็นภิกษุในพุทธศาสนาแต่ได้ประกาศเป็นภิกษุนิกายใหม่ ไม่ยอมขึ้นอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ คณะบุคคลนี้จะมีธรรมวินัยและวัตรปฏิบัติส่วนใหญ่เช่นเดียวกับคณะสงฆ์ไทย แต่มีกจะกำหนดธรรมวินัยและวัตรปฏิบัติขึ้นใหม่บางประการ หรืองดเว้นธรรมวินัยของคณะสงฆ์ไทยเสียบางประการ เช่น ไม่โกนผม โกนคิ้ว ไม่ออกบิณฑบาตร หรือยอมให้ฆ่าสัตว์ได้ในกรณีจำเป็น เป็นต้น ซึ่งการปฏิบัติของคณะบุคคลเหล่านี้ย่อมกระทำได้ เพราะตามธรรมนูญไทยบุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการนับถือศาสนา การตั้งนิกายตามลัทธิความเชื่อของบุคคลเป็นลัทธิที่บุคคลสามารถกระทำได้ตราบเท่าที่ยังมิได้มีการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน⁷⁶

⁷⁶ คณะกรรมการร่างกฎหมาย, "บันทึก เรื่อง ทารือการออกกฎหมายป้องกันผู้ประพฤติละเมิดพระวินัย," เรื่องเสรีจที่ 493/2523.

แม้คำว่า "คณะสงฆ์" อาจจะต้องถือเอาเฉพาะคณะบุคคลผู้ประพฤดิ
ธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา อันเป็นนิกาชที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและกว้างขวาง
ทั่วถึงแล้วก็ตาม แต่คณะสงฆ์หรือคณะบุคคลที่ยังชี้ชัดไม่ได้ว่าจะอยู่ภายใต้การจัด
ระบบทางกฎหมายได้หรือไม่นี้ ก็ยังมีลักษณะเป็นบุคคลที่มีการประพฤติปฏิบัติแตกต่าง
ไปจากฆราวาสทั่วไป ถือได้ว่าเป็นผู้ละเว้นหรือเป็นผู้ปฏิบัติศาสนกิจเป็นประจำอยู่
นั่นเอง และแม้จะยังไม่สามารถชี้ชัดได้ว่าถือเป็น "ภิกษุหรือสามเณร" ตามความหมาย
ในเรื่องนี้หรือไม่ก็ยังคงอาจเป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามเนื่องจากเป็น "นักพรตหรือ
นักบวช" ได้ ดังที่จะกล่าวต่อไป

คำว่า "นักพรต" หมายความว่า ผู้ที่นับถือและปฏิบัติตนในทาง
ศาสนาไม่ว่าศาสนาใด ๆ เป็นการถาวร เช่น พวกราชสีหรือโยคี และคำว่า
"นักบวช" นั้น หมายความว่า ผู้ที่ได้กระทำพิธีบวชในศาสนาอื่น⁷⁷ ซึ่งคำว่า
"นักพรต หรือนักบวช" นี้ ย่อมหมายความว่า ผู้ที่ถือศีลสมาทานเป็นกิจวัตร
แต่ความหมายที่แน่นอนยังไม่มีข้อชี้ขาด⁷⁸ แม้คำทั้งสองคำอาจจะแยกกันแปลความ
หมายได้ แต่โดยความเป็นจริงแล้วเนื่องจากศาสนาแต่ละศาสนาต่างก็มีพิธีกรรม
และผู้ปฏิบัติศาสนกิจแตกต่างกันไป บางศาสนาอาจมีพิธีบวช แต่บางศาสนาไม่มีพิธี
บวช ดังนั้น การใช้คำว่า "นักพรตหรือนักบวช" ควบคู่กันจึงน่าจะเหมาะสมกว่า
เพราะจะมีความหมายกว้าง ครอบคลุมได้มากกว่า และตรงตามวัตถุประสงค์ที่
กำหนดให้เป็นลักษณะต้องห้าม

⁷⁷ หยุต. แสงอุทัย, ชุมนุมกฎหมายรัฐธรรมนูญ, หน้า 32.

⁷⁸ คณะกรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญ (สภานิติบัญญัติแห่งชาติ),
"บันทึกการประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, ครั้งที่ 21," 27 เมษายน
2521.

ในทางปฏิบัติอาจใช้หลักเกณฑ์เพื่อพิจารณาคำว่า "นักพรตหรือนักบวช" ได้ 2 ประการ⁷⁰ ดังนี้

1. หลักเกณฑ์ประการแรก คือ ต้องเป็นผู้ได้รับสิทธิยกเว้นหรือผ่อนผันในการเกณฑ์ทหารตามพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497

2. หลักเกณฑ์ประการที่สอง คือ ต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการทำพิธีทางศาสนา หรือเป็นผู้ปฏิบัติศาสนากิจเป็นประจำ หรือเป็นผู้ที่ละเว้น

1. หลักเกณฑ์ประการแรก จะถือเอาความหมายที่อธิบายไว้ในกฎหมายอื่นเป็นเกณฑ์ เนื่องจากพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 นั้น จะยกเว้นให้ภิกษุที่มีสมณศักดิ์หรือที่เป็นเปรียญ และนักบวชในพระพุทธศาสนาแห่งจีนิกายและอันนัมนิกายที่มีสมณศักดิ์ ไม่ต้องเข้ารับราชการทหารกองประจำการ⁸⁰ นอกจากนั้น ถ้าเป็นพระภิกษุสามเณร หรือนักบวชในพุทธศาสนาแห่งจีนิกายหรืออันนัมนิกาย ซึ่งเป็นนักรธรรมตามที่กระทรวงศึกษาธิการรับรอง ก็จะได้รับการผ่อนผันให้ลงบัญชีทหารกองเกินเอาไว้ และจะไม่เรียกมาตรวจเลือกเข้ารับราชการทหารกองประจำการในยามปกติ⁸¹ ดังนั้น บุคคลที่ได้รับการยกเว้นผ่อนผันดังกล่าว ย่อมอยู่ในความหมายของคำว่า "ภิกษุ" หรือ "สามเณร" และสำหรับผู้ที่ได้รับการผ่อนผันให้ลงบัญชีทหารกองเกินไว้โดยไม่ถูกเรียกมาตรวจเลือกเข้ารับราชการทหารกองประจำการอีกจำพวกหนึ่ง ได้แก่ นักบวชศาสนาอื่นซึ่งมีหน้าที่ประจำในกิจของ

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน.

⁸⁰ พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497, มาตรา 13 (1).

⁸¹ พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 226 ลงวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2515, มาตรา 14 (1).

ศาสนาตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และผู้ว่าราชการจังหวัดออกใบสำคัญให้ไว้
ซึ่งในกฎกระทรวงออกตามความในพระราชบัญญัติดังกล่าวก็ได้กำหนดไว้ว่า^๒ นักบวช
ศาสนาอื่นที่จะได้รับการผ่อนผัน คือ

สำหรับศาสนาอิสลาม ในสุเหร่าหนึ่ง ๆ จะผ่อนผันให้แก่ตำแหน่ง
โต๊ะอิหม่าม 1 คน โต๊ะคอเต็บ 1 คน และโต๊ะบิหลัน 1 คน

สำหรับคริสตศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในอารามหนึ่ง ๆ จะ
ผ่อนผันให้เจ้าอธิการวัด 1 คน และผู้ช่วยเจ้าอธิการวัด 3 คน แล้วแต่เจ้าอธิการวัด
จะเห็นสมควรขอใบสำคัญให้ใคร

สำหรับคริสตศาสนานิกายโปรเตสแตนต์นั้น ในสำนักหนึ่ง ๆ
จะผ่อนผันให้กับผู้มีความรู้ความสามารถสอนศาสนาได้ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่หรือผู้ช่วยหัวหน้า
ในสำนักสอนศาสนาสำนักใหญ่แห่งละ 3 คน แล้วแต่ผู้เป็นหัวหน้าจะขอใบสำคัญให้แก่ผู้ใด

ในทางปฏิบัติในปัจจุบัน ผู้ใดได้รับสิทธิยกเว้นในการเกณฑ์ทหาร
ดังกล่าวแล้ว จะถือว่าเป็นนักพรตหรือนักบวชทั้งสิ้น

การใช้เรื่องสิทธิยกเว้นในการเกณฑ์ทหารเป็นเกณฑ์วินิจฉัย อาจ
จะมีปัญหาอยู่ 2 กรณี คือ กรณีที่ผู้ที่ได้รับสิทธิยกเว้นดังกล่าวเห็นว่าตนมิใช่ นักพรต
หรือนักบวช และต้องการใช้สิทธิทางการเมือง และกรณีของผู้ซึ่งมิได้รับสิทธิยกเว้น
ดังกล่าว แต่ในข้อเท็จจริงแล้ว ผู้นั้นมีลักษณะเป็นนักพรตหรือนักบวชผู้ปฏิบัติศาสนกิจ
เป็นประจำ ซึ่งในกรณีหลังนี้จะกล่าวถึงในหลักเกณฑ์ประการที่สอง

---

^๒ กฎกระทรวง (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2498 ออกตามความในพระราชบัญญัติ
รับราชการทหาร พ.ศ. 2497.

ในกรณีแรกนั้น ที่เป็นปัญหาก็คือ กรณีของศาสนาอิสลาม เนื่องจากหลักคำสอนในศาสนาอิสลามไม่มีนิกบวช ผู้ที่ดำรงตำแหน่งโต๊ะอิหม่าม โต๊ะคอเต็บ และโต๊ะบิหลันจึงไม่ใช่ นิกบวช แต่เป็นนักธรรมประจำมัสยิด^{๑๓} กล่าวคือ

"อิหม่าม" เป็นคำในภาษาอาหรับ แปลว่า "ผู้นำ" คือ ผู้ที่ทำนมาสการส่วนรวม มีหน้าที่ปกครองและสอดส่องให้สัปบุรุษในมัสยิดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย อำนวยความสะดวกแก่สัปบุรุษในการบำเพ็ญกุศล และสั่งสอนอบรมวิทยาการทางศาสนาอิสลามแก่ปวงสัปบุรุษ ซึ่งในทัศนะของอิสลามมิได้หมายความว่าเฉพาะการเป็นผู้นำในด้านพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่จะหมายรวมไปถึงการเป็นผู้นำในการปกครองด้วย สำหรับในประเทศไทย "อิหม่าม" เป็นผู้นำท้องถิ่นมุสลิม โดยมีมัสยิดเป็นจุดศูนย์กลาง^{๑๔}

"คอเต็บ" แปลว่า "เทศก หรือผู้แสดงเทศนา" คือ ผู้อบรมสั่งสอนสัปบุรุษก่อนกระทำพิธีละหมาด อบรมสั่งสอนศีลธรรมและพระธรรมวินัยแก่ปวงสัปบุรุษ นอกจากนั้นในทัศนะของอิสลามยังหมายถึงผู้ที่แสดงธรรมเทศนาชักชวนให้ประพฤติปฏิบัติในคุณธรรมอันดีงามแห่งอิสลามไม่ว่าจะในมัสยิดหรือนอกมัสยิด และยังสอนถึงหน้าที่ในทางบริหารอีกด้วย^{๑๕}

---

^{๑๓} สำนักจุฬาราชมนตรี, "หนังสือ ด่วนมาก ที่ 10/2499," 21 กุมภาพันธ์ 2499.

^{๑๔} คุณหญิงสมร ภูมิณรงค์, "ความหมายของอิหม่าม," ภาพข่าวทักษิณ 22 (มิถุนายน 2525): 18-31.

^{๑๕} คุณหญิงสมร ภูมิณรงค์, "ความหมายของคอเต็บ," ภาพข่าวทักษิณ 22 (กรกฎาคม 2525): 11-29.

"บิหลัน" คือ ผู้ทำหน้าที่ประกาศเชิญชวนให้ปวงสัปบุรุษมากระทำละหมาด จริง ๆ แล้วผู้ที่ทำหน้าที่นี้ในภาษาอาหรับจะเรียกว่า "มุอ์ซซิน" แต่ที่เรียกว่า "บิหลัน" นั้น ก็เพราะ ผู้ที่เป็นมุอ์ซซินคนแรกชื่อ บิลาลอบนุรอบาค์ จึงเรียกตำแหน่งมุอ์ซซินนี้ว่า "บิหลัน" เพื่อระลึกถึงท่านผู้นั้น^{๑๖}

ตำแหน่งทั้งสามนี้ถือสืบเนื่องมาจากสมัยพระศาสนามุฮัมมัด (ช.ล.) เมื่อพระองค์จะกระทำนมัสการ (ละหมาด) ในวันศุกร์ วันตรุษอีดิลฟิตารี และอีดิลอัฎฮา พระองค์จะทรงจัดให้มีบิหลันประกาศให้สัปบุรุษมากระทำละหมาดก่อน ส่วนพระองค์ดำรงตนเป็นอิหม่ามและคอเต็บ หลังจากทีพระองค์สิ้นพระชนม์ไปแล้ว บรรดามุสลิมก็ได้กระทำตามพระองค์ตลอดมา คือ ในเวลามีละหมาดที่ทำกันเป็นส่วนรวม จะต้องมีบุคคลทั้งสามตำแหน่งทุกครั้ง

ดังจะเห็นได้ว่า อิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน มีความสำคัญและจำเป็นต่อมัสยิดมาก เพราะการนมัสการทางศาสนาอิสลามในวันหนึ่ง ๆ มีอยู่ถึง 5 เวลา บุคคลทั้งสามตำแหน่งนี้จึงต้องอยู่ประจำสุเหร่าหรือมัสยิดเกือบตลอดเวลา หากมิได้รับสิทธิยกเว้นในการเกณฑ์ทหารแล้ว ก็จะไม่มีความจำเป็นพิธีกรรมในมัสยิด มัสยิดจะดำรงอยู่ไม่ได้^{๑๗}

สำหรับการแต่งตั้ง อิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน นั้น สัปบุรุษจะประชุมแต่งตั้งจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถในทางศาสนาเพียงพอ และมีคุณสมบัติ

^{๑๖} คุณหญิงสมร ภูมิณรงค์, "ความหมายของบิหลัน," ภาพข่าวทักษิณ 22 (กรกฎาคม 2525): 30-31.

^{๑๗} สำนักจุฬาราชมนตรี, "หนังสือ ที่ 34/2499," 14 มิถุนายน 2499.

ถูกต้องตามกฎหมาย^{๘๘} ซึ่งมีลักษณะเป็นการเลือกตั้งนั่นเอง และโดยที่สถานภาพการเป็นนักบวชไม่ว่าจะศาสนาใดนิกายใด นั้น ไม่น่าจะได้รับมาจากการเลือกตั้งได้ ดังนั้น จึงมีความคิดเห็นในเรื่องนี้แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการห้ามมิให้ใช้สิทธิทางการเมือง กล่าวคือ

ในขณะที่เริ่มประกาศใช้พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 กระทรวงมหาดไทยได้เคยตอบข้อหารือของสมุหเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช โดยให้ความเห็นว่า ตำแหน่งโตะอิหม่าม โตะคอเต็บ และโตะบิหลัน เป็นนักบวชตามความหมายในพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475^{๘๙} จึงต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้งผู้แทนตำบลและผู้แทนราษฎร^{๙๐} ทั้งนี้ โดยอาศัยหลักการปฏิบัติราชการที่ว่า เมื่อถือเป็นนักบวชและได้รับการยกเว้นการเข้ารับราชการทหารแล้ว ก็ต้องถือว่าเป็นนักบวชตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งด้วย

ต่อมา พ.ต.อ.พัฒน์ นิลวัฒนานนท์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับพวกได้เสนอกกระทรวงมหาดไทยขอให้พิจารณาอีกครั้งหนึ่งว่าบุคคลดังกล่าวเป็นนักบวชหรือไม่ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยพิจารณาแล้วมีความเห็นต่างไปจากเดิม กล่าวคือ เห็นว่าควรจะต้องพิจารณาตามหลักของลัทธิศาสนาของแต่ละศาสนามีใช้พิจารณาตามหลักการปฏิบัติราชการ ซึ่งจุฬาราชมนตรีก็ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมประกอบการพิจารณาไว้ด้วยว่า บุคคลดังกล่าวไม่ใช่ นักบวชแต่เป็นนักธรรมประจำมัสยิด โดยมีหน้าที่อบรมและสั่งสอนและเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทาง

^{๘๘} ระเบียบการแต่งตั้ง และถอดถอนกรรมการอิสลามประจำมัสยิดฯ พุทธศักราช 2492.

^{๘๙} พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475, มาตรา 4 (5).

^{๙๐} กระทรวงมหาดไทย, "หนังสือตราพระราชสีห์น้อย ที่ 792/14192," 11 กุมภาพันธ์ 2475.

ศาสนาอิสลามเท่านั้น กระทรวงมหาดไทยจึงมีความเห็นใหม่ว่า บุคคลดังกล่าวน่าจะไม่ใช่พนักงาน และน่าจะใช้สิทธิเลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้งได้ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยก็ได้เสนอความเห็นดังกล่าวไปยัง เลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายบริหาร^๑ เพื่อให้ส่งให้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาวินิจฉัยต่อไป

คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย กองที่ 4) เมื่อได้รับเรื่องจากเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายบริหารแล้ว^๒ ก็ได้พิจารณาปัญหาดังกล่าวพร้อมด้วยจุฬาราชมนตรี (นายต่วน สุวรรณศาสน์) ในฐานะผู้ชำนาญการศาสนาอิสลาม และได้ถามความเห็นพระยาอนุমানราชชนในฐานะประธานกรรมการชำระปทานุกรมแล้ว จึงมีความเห็นว่า เรื่องดังกล่าวเป็นปัญหาข้อเท็จจริง และกฎหมายมิได้บัญญัตินิยามเอาไว้ แม้ในพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 จะถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นนักบวชก็ตาม แต่เฉพาะปัญหาในเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง ซึ่งมีได้มีนิยามหรือบทบัญญัติชัดเจนเช่นนั้น นอกจากนั้น พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2499 แม้จะให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีอำนาจของกฎกระทรวง "วางระเบียบควบคุมการเลือกตั้ง และกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้" แต่คำว่า "กิจการอื่น" จะหมายถึง ให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงระบุลงไปว่าบุคคลเช่นใดเป็น "นักบวช" ได้หรือไม่ก็ยังเป็นปัญหาอีก จึงมีความยุ่งยากในเรื่องการตีความเพราะตัวบทกฎหมายมีข้อความไม่ชัดเจน ผู้ชำนาญการศาสนาอิสลามและประธานกรรมการชำระปทานุกรมก็ไม่ยืนยันให้ชัดเจน ดังนั้น คณะกรรมการกฤษฎีกา

^๑ กระทรวงมหาดไทย, "หนังสือ ที่ สร. 9155/2499," 26 เมษายน 2499.

^๒ กรมสารบรรณคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายบริหาร, "หนังสือ ที่ 4096/2499," 1 พฤษภาคม 2499.

จึงเห็นว่าถ้ารัฐบาลมีนโยบายที่จะให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ก็ควรจะกำหนดลงไว้ให้ชัดแจ้ง^{๑๓} ดังนั้น จากคำวินิจฉัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่าในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกาในขณะนั้น ก็ยังไม่อาจลงความเห็นได้ว่าบุคคลดังกล่าวเป็นนักบวชหรือไม่

แต่อย่างไรก็ตาม กระทรวงมหาดไทยก็ได้มีหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดในเวลาต่อมา^{๑๔} ซึ่งแจ้งกรณีดังกล่าวว่า การที่จะพิจารณาว่าบุคคลประเภทใดเป็นนักบวชหรือไม่ นั้น เป็นปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งจะต้องพิจารณาเป็นราย ๆ ไป สำหรับในทางศาสนาอิสลามก็เช่นกัน เมื่อไม่มีบทบัญญัติว่าบุคคลใดเป็นนักบวชหรือไม่ จึงต้องพิจารณาถึงจารีตประเพณีของศาสนาอิสลาม ซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นบุคคลที่ปวงสัปบุรุษประชุมเลือกตั้งขึ้น และจะต้องอยู่ในตำแหน่งตลอดไปจนกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงโดยเลือกตั้งใหม่ และบุคคลดังกล่าวจะต้องอยู่ประจำในมัสยิดจริง ๆ เช่นเดียวกับพระภิกษุสามเณรในทางพุทธศาสนาและนักบวชในทางคริสต์ศาสนา เพื่อทำหน้าที่อบรมสั่งสอนและเป็นผู้นำในการทำพิธีทางศาสนา พฤติการณ์ดังกล่าวย่อมทำให้เห็นได้ว่า แม้หลักศาสนาอิสลามจะไม่ได้บัญญัติไว้ว่าบุคคลดังกล่าวเป็นนักบวชหรือไม่ แต่ในทางพฤตินัยแล้ว บุคคลดังกล่าวเป็นนักบวชของศาสนาอิสลามตามความหมายในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2499^{๑๕} ดังนั้น จึงต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง หากบุคคล

^{๑๓} คณะกรรมการร่างกฎหมาย, "บันทึก เรื่อง คุณสมบัติของผู้เลือกตั้ง (โต๊ะอิหม่าม โต๊ะคอเต็บ และโต๊ะบิหลัน ในทางศาสนาอิสลาม)," เรื่องเสรีจที่ 135/2499.

^{๑๔} กระทรวงมหาดไทย, "หนังสือ ที่ 1057/2500," 19 มกราคม 2500

^{๑๕} พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2499,

ดังกล่าวมีความประสงค์จะใช้สิทธิเลือกตั้ง ก็จำเป็นจะต้องลาออกจากตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่นั้นเสียก่อน แต่อย่างไรก็ดี ถ้าบุคคลดังกล่าวยังเชื่อว่าตนควรที่จะมีสิทธิเลือกตั้งได้อยู่ ก็อาจยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดเพื่อขอให้พิจารณาได้^{๐๖}

ดังนั้น ในที่สุดกระทรวงมหาดไทยก็ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า บุคคลดังกล่าวถือเป็นนักบวชและไม่สามารถใช้สิทธิทางการเมืองได้ และยึดถือหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาจนในปัจจุบัน^{๐๗} แต่ถึงกระนั้น บรรดาชาวมุสลิมก็ยังเห็นว่า อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น มิใช่ นักพรตหรือนักบวชแต่อย่างใด ดังนั้น ในร่างพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. .... ที่ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ 4) ไปแล้วนั้น จึงได้มีข้อความว่า "อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่นไม่ถือเป็นนักพรตหรือนักบวช"^{๐๘} และในขณะเดียวกันก็ได้กำหนดให้บุคคลดังกล่าวต้องมีอายุเพิ่มขึ้นจากที่เคยกำหนดไว้ว่าต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ เป็นต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ ซึ่งเท่ากับว่าบุคคลที่มีอายุดังกล่าวย่อมต้องผ่านการเกณฑ์ทหารมาแล้ว ซึ่งจะทำให้

---

^{๐๖} เรื่องเดียวกัน, มาตรา 32.

^{๐๗} กระทรวงมหาดไทย, "หนังสือ ด่วนที่สุด ที่ มท 0314/ว 319," 6 มีนาคม 2522.

^{๐๘} "ร่างมาตรา 31 แห่งร่างพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. .... ที่ผ่านการพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาแล้ว," เรื่องเสรีจที่ 617-619/2536.

ไม่ได้รับสิทธิผ่อนผันตามพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 อีก^{๑๑}
 แต่แม้จะได้มีความพยายามกำหนดไว้เช่นนั้นแต่ในเมื่อร่างกฎหมายดังกล่าวยังมีได้
 บังคับใช้ ก็ยังคงต้องถือว่า โตะอิหม่าม โตะคอเต็บ และโตะบิลัน เป็นนักบวชซึ่ง
 เป็นผู้มึลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิในทางการเมืองไปก่อน

สำหรับคริสตศาสนานั้น ผู้ที่ได้รับสิทธิยกเว้นในการเกณฑ์ทหาร
 ในแต่ละอารามแต่ละสำนักจะอยู่ภายในจำนวนที่จำกัดดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ผู้ที่ปฏิบัติ
 ศาสนกิจเป็นประจำ ในฐานะบาทหลวงหรือผู้สอนศาสนา (ศาสนาจารย์) ใน
 อารามหรือสำนักอาจมีจำนวนมากกกว่านั้น บุคคลดังกล่าวย่อมอยู่นอกเหนือคำว่า
 "นักพรตหรือนักบวช" ในหลักเกณฑ์ประการที่หนึ่ง แต่อาจอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ใน
 ประการที่สอง ดังที่จะได้กล่าวต่อไป

จากที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ประการแรก
 ที่ถือเอาความหมายของคำว่า "นักบวช" (ที่ได้รับสิทธิยกเว้นในการเกณฑ์ทหาร)
 ตามพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 นั้น มีความชัดเจนเพียงพอที่จะใช้
 เป็นหลักเกณฑ์ในทางปฏิบัติ แต่หลักเกณฑ์นี้ก็ยังมีได้ครอบคลุม "นักพรตหรือนักบวช"
 ในความเป็นจริงทั้งหมด จึงต้องพิจารณาประกอบกับหลักเกณฑ์ประการที่สองด้วย

2. หลักเกณฑ์ประการที่สอง จะถือเอาลักษณะ หน้าที่ และวัตรปฏิบัติ
 ของบุคคลในทางปฏิบัติเป็นสำคัญ กล่าวคือ แม้จะมีได้มีบทบัญญัติในกฎหมายกล่าว
 อ้างถึงว่าเป็นนักบวชเช่นเดียวกับบุคคลในหลักเกณฑ์ประการที่หนึ่ง แต่หากพิจารณา
 แล้วเห็นว่าบุคคลใดปฏิบัติตนในลักษณะของผู้นำในการพิธีทางศาสนา หรือผู้ปฏิบัติ
 ศาสนกิจเป็นประจำ หรือผู้ละเว้น ก็อาจถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็น "นักพรตหรือ

---

^{๑๑}"ร่างมาตรา 17 แห่งร่างพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนา
 อิสลาม พ.ศ. .... ที่ผ่านการพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาแล้ว,"
 เรื่องเสรีจที่ 617-619/2536.

นักบวช" ได้

กรณีที่น่าจะยกเป็นตัวอย่างได้ชัดเจนก็คือ กรณีของ "ชี" ซึ่งใน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายไว้ว่า "ชี" หมายถึง นักบวช เช่น ชีปะขาว ; เรียกหญิงที่นุ่งขาวห่มขาวโกนคิ้วโกนผมถือศีลว่า แม่ชี สำหรับสารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ก็ได้ขยายความเอาไว้ว่า ชีปะขาว ก็คือ ผู้ชายที่บวชไม่ใช้พระไม่ใช้เณร เป็นจำพวกอุบาสกนุ่งขาว ส่วนชี ที่เป็นผู้หญิงนั้น ก็คืออุบาสิกาที่ถือเอาการสมาทานศีล 8 หรืออุโบสถศีลเป็นนิจตลอดชีวิตเป็นการบวชอย่างหนึ่ง หรือแม้จะถือเพียงวันสองวันหรือสามวันเจ็ดวัน ก็นับว่าเป็นการบวชชีได้ การบวชชีนี้ ไม่มีพิธีอันเป็นหลักทางพระวินัย แต่ก็มีธรรมเนียมที่ถือกันและรับปฏิบัติกันอยู่ในขณะนี้ คือ ผู้ปรารถนาจะบวชเป็นชี ต้องนำสักการะเข้าไปหาพระภิกษุที่จะถือเอาเป็นอาจารย์ ผากตัวบอกความประสงค์ให้ทราบก่อน เมื่อท่านซักใช้สอบดูความศรัทธาแล้ว เห็นว่ามีศรัทธาก็ให้ครองผ้าขาวอันเป็นบริวาร เพียงเท่านั้นก็ถือว่าสำเร็จการบวชชี บางอาจารย์อาจจะมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันไปจากนี้บ้างเล็กน้อยนอกจากนั้น คำว่า "ชี" นี้ อาจหมายความรวมถึง ดาบสหรือฤาษี และยังอาจหมายความรวมถึง ชีที่เป็นนักบวชหญิงในคริสต์ศาสนาอีกด้วย

สำหรับ "ชี" ที่เป็นหญิงที่นุ่งขาวห่มขาว โกนคิ้ว ผม และถือศีลใน พุทธศาสนานั้น กรมการปกครองเคยมีความเห็นว่า "ชี" ไม่อยู่ในความหมายของ คำว่า "นักบวช" ซึ่งเป็นลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิทางการเมือง เพราะคำว่า "นักบวช" น่าจะมีความหมายเฉพาะนักบวชของศาสนาอื่นที่มีใช้ศาสนาพุทธเท่านั้น¹⁰⁰ และกรมการปกครองได้หารือปัญหาดังกล่าวไปยังสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

¹⁰⁰ กรมการปกครอง, "หนังสือ ค่วนที่สุด ที่ มท.0314/26955," 2 มีนาคม 2522.

และสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาก็ได้ให้ความเห็นว่า ตามบทบัญญัติแห่ง รัฐธรรมนูญ คำว่า "นักบวช" ไม่มีคำอธิบายไว้ แม้แต่ในกฎหมายว่าด้วยการ เลือกลง และกฎหมายอื่นก็ไม่มีคำนิยามอธิบายไว้เช่นเดียวกัน ดังนั้น การแปล ความหมายของคำว่า "นักบวช" นี้ จึงต้องอาศัยคำอธิบายตามความเข้าใจทั่วไป โดยยึดถือพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 เป็นแนวทาง ซึ่งได้อธิบาย คำว่า "นักบวช" ไว้ว่า หมายถึงผู้ถือบวช และคำว่า "ชี" หมายถึง นักบวชหญิง ที่นั่งขาวหม่มขาว โจนคิ้ว ผม ถือศีล หรือนัยหนึ่ง นักบวชหญิง ฉะนั้นคำว่า "ชี" จึงมีความหมายรวมอยู่ในคำว่า "นักบวช" ด้วย¹⁰¹

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการตีความคำว่า "นักบวช" จะตีความใน ความหมายกว้าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องอิงกับเจตนารมณ์และธรรมเนียมปฏิบัติในทาง รัฐธรรมนูญไทย ซึ่งในปัจจุบันนี้ กระทรวงมหาดไทยก็ได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติว่า นางชีในศาสนาพุทธ และนางชีในศาสนาคริสต์นิกายต่าง ๆ เป็นนักบวช¹⁰² และได้

---

¹⁰¹สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, "หนังสือ ด่วนที่สุด ที่ สร.0607/850," 7 มีนาคม 2522.

¹⁰²กระทรวงมหาดไทย, "หนังสือ ด่วนที่สุด ที่ มท. 0314/ว. 319," 6 มีนาคม 2522, อ้างถึงใน กรมการปกครอง, หนังสือสั่งการและข้อหารือเกี่ยว กับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ส่วนท้องถิ่น, 2535), หน้า 467.

เคยตอบปัญหาข้อหาหรือของจังหวัดฉะเชิงเทรา¹⁰³ และของกรุงเทพมหานคร¹⁰⁴ ในกรณีดังกล่าวด้วย¹⁰⁵

ในหลักเกณฑ์ประการที่สองที่ขีดเอาสถานะ หน้าที และวัตรปฏิบัติ ของบุคคลในทางปฏิบัติเป็นสำคัญนั้น ในขณะนั้นก็ยังไม่สามารถสรุปได้ชัดเจนว่ามีบุคคล ใดบ้างที่เป็น "นักพรตหรือนักบวช" แต่อย่างไรก็ตาม ก็อาจใช้แนวทางการตีความ ในเรื่องของ "ชี" เพื่อเทียบเคียงได้ แต่ในทางปฏิบัติ การตีความว่าผู้ใดเข้า ลักษณะนักพรตหรือนักบวชหรือไม่ ไม่ค่อยมีปัญหา ถ้าเป็นกรณีที่น่าสงสัยเจ้าหน้าที่ จะถือว่าไม่มีสิทธิไว้ก่อน เพื่อให้ไปฟ้องร้องต่อศาล และแม้จะให้สิทธิร้องต่อศาลได้ ก็ยังไม่เคยมีคำชี้ขาดในเรื่องนี้แต่ประการใด¹⁰⁶

เมื่อได้พิจารณาหลักเกณฑ์ทั้งสองประการแล้ว อาจสรุปได้ว่า ความหมายของคำว่า "นักพรตหรือนักบวช" จะมีความหมายกว้าง ๆ ซึ่งหากจะ พิจารณาว่าบุคคลใดจะอยู่ในความหมายของคำดังกล่าว และจะเป็นผู้มีลักษณะต้องห้าม มิให้ใช้สิทธิทางการเมืองหรือไม่ ก็ต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป ซึ่งผู้วินิจฉัยมีความ เห็นว่ากรณีที่เป็นปัญหาในขณะนี้ มีอยู่เพียง 2 กรณีด้วยกัน คือ กรณีของ โตะอิหม่าม โตะคอเต็บ และโตะบิหลัน ในทางศาสนาอิสลาม และกรณีของ

¹⁰³ จังหวัดฉะเชิงเทรา, "โทรพิมพ์ ค่วนที่สุด ที่ ฉช. 0016/300," 13 กรกฎาคม 2531.

¹⁰⁴ กรุงเทพมหานคร, "หนังสือ ค่วนที่สุด ที่ มท 0307/157," 17 มกราคม 2535.

¹⁰⁵ กรมการปกครอง, หนังสือสั่งการและข้อหารือเกี่ยวกับการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535, หน้า 576-593.

¹⁰⁶ คณะกรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญ (สภานิติบัญญัติแห่งชาติ), "บันทึก การประชุมคณะกรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 21," 27 เมษายน 2521.

"ซี" ในพุทธศาสนา

ผู้วิจัยเห็นว่า กรณีของโต๊ะอิหม่าม โต๊ะคอเต็บ และโต๊ะบิหลัน นั้น แม้โดยบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร จะถือว่าบุคคลดังกล่าวได้รับสิทธิยกเว้นในการเกณฑ์ทหารก็ตาม แต่การยกเว้นดังกล่าว ก็มีเหตุผลไปทางที่ว่า หากปราศจากบุคคลดังกล่าวเสียแล้ว การกระทำพิธีกรรมทางศาสนาอิสลามย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะบุคคลดังกล่าวนั้นเป็นผู้มีความสำคัญ เนื่องจากต้องเป็นผู้นำในการทำพิธีกรรม แต่เหตุเพียงเท่านั้น ไม่อาจพอฟังได้ว่าบุคคลเหล่านี้ต้องเป็น "นักบวช" เพราะการที่ศาสนาปรัชญาของอิสลามเอง ก็ได้ถือว่าศาสนาของตนมีนักบวช อีกทั้งตำแหน่งต่าง ๆ เหล่านั้น ก็มีขึ้นได้จากการเลือกตั้ง หากจะถือว่าการเลือกตั้งสามารถทำให้บุคคลกลายเป็นนักบวชได้ ก็คงจะเป็นเรื่องแปลกประหลาดอยู่มาก แต่อย่างไรก็ตาม หากผู้ร่างรัฐธรรมนูญเห็นว่าบุคคลเช่นว่านี้ไม่สมควรจะใช้สิทธิในทางการเมืองด้วยเหตุใดก็ตาม ย่อมสมควรที่จะกำหนดไว้เป็นบทบัญญัติโดยชัดเจน ไม่ควรจะใช้วิธีตีความโดยขยายความเช่นที่เป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน อนึ่ง สำหรับกรณีของผู้ที่ดำรงตำแหน่ง "ดาโต๊ะยุติธรรม" นั้น มิใช่เรื่องของการเป็นนักบวชในศาสนาอิสลามในส่วนนี้แต่อย่างใด แต่เป็นเรื่องที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการตุลาการกำหนดห้ามเอาไว้มิให้ดาโต๊ะยุติธรรมผู้ใช้อำนาจตุลาการเป็นสมาชิกรัฐสภา ตามหลักของการแบ่งแยกอำนาจ ที่ต้องแยกอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจตุลาการออกจากกัน ดังจะได้กล่าวไว้ในบทต่อ ๆ ไป จึงต้องไม่พิจารณาปะปนกับเรื่องนี้

สำหรับกรณีของ "ซี" ในพุทธศาสนา นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า หากพิจารณาจากหลักคำสอนในทางพุทธศาสนาแล้ว จะพบว่าในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาตของพระสุตตันตปิฎก ในพระไตรปิฎก นั้น ได้อธิบายว่า "พุทธบริษัท" ซึ่งหมายถึงผู้ที่เลื่อมใส ถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นสวณะ ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระองค์ เป็นกำลังช่วยพระองค์เผยแผ่ศาสนา และดำรงรักษาพุทธศาสนา นั้น มีอยู่

ด้วยกัน 4 เหล่า คือ ภิกขุ ภิกขุณี อุบาสก อุบาสิกา¹⁰⁷ ซึ่ง "ชี" นั้น ไม่ใช่ ภิกขุ ไม่ใช่ภิกขุณี จึงย่อมจะต้องจัดอยู่ในเหล่า "อุบาสิกา" ซึ่งสมาทานศีลแปด เป็นนิจลินเท่านั้น ซึ่งก็คือ คฤหัสถ์ผู้หญิงที่นับถือพุทธศาสนาอย่างมั่นคงนั่นเอง และอุบาสิกาในความหมายโดยทั่วไปก็คือ ผู้หญิงที่เป็นพุทธมามกะ จึงย่อมไม่ถูกจำกัดห้ามใช้สิทธิทางการเมือง ในเมื่อ "ชี" ก็เป็นอุบาสิกา เพียงแต่นุ่งขาวห่มขาวและสมาทานศีลแปด จึงมิได้แตกต่างจากอุบาสิกอื่นแต่อย่างใด นอกจากนี้ในปัจจุบันก็ได้มีกฎหมายใด โดยเฉพาะพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 รองรับสถานะหรือกำหนดองค์กรเพื่อควบคุม "ชี" ไว้โดยเฉพาะ การจะถือว่า "ชี" มีความแตกต่างจากอุบาสิก และให้ถือว่าเป็นนักบวชนั้น น่าจะเป็นการตีความโดยขยายความจนเกินไป ในความเห็นของผู้วิจัยเอง แม้จะเห็นว่า "ชี" มีการแสดงตนว่าใกล้ชิดและเกี่ยวพันกับศาสนาโดยชัดแจ้ง ด้วยการนุ่งขาวห่มขาวหรือโกนผม ซึ่งน่าจะเหมาะสมที่จะให้ใช้สิทธิทางการเมืองเช่นเดียวกับอุบาสิกโดยทั่วไป แต่ก็เห็นว่าการตีความโดยขยายความให้ "ชี" อยู่ในความหมายของคำว่า "นักบวช" นั้นไม่น่าจะถูกต้อง เพราะหากเห็นว่าไม่ควรให้ "ชี" ในพุทธศาสนาใช้สิทธิทางการเมือง ก็อาจกำหนดไว้ให้ชัดเจนในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้

---

¹⁰⁷ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, ธรรมวิภาคปริเฉทที่ 2 (หลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นโท), พิมพ์ครั้งที่ 31 (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2518), หน้า 49.

3. ผลกระทบต่อสมาชิกภาพของสมาชิกรัฐสภา

บุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามเพราะเป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช จะไม่สามารถใช้สิทธิทางการเมืองได้ กล่าวคือ หากผู้นั้นมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าว ในวันใช้สิทธิเลือกตั้งหรือสมัครรับเลือกตั้ง บุคคลนั้นก็ย่อมต้องเป็นผู้มีลักษณะต้องห้าม แต่ถ้าเหตุดังกล่าวหมดไปเมื่อใด ผู้นั้นก็จะสามารถใช้สิทธิทางการเมืองได้

ในทางปฏิบัติของกรมการปกครองนั้น การจัดทำบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้ง ในกรณีที่ผู้เลือกตั้งเป็นภิกษุสามเณร จะต้องคัดค้านำหน้าว่า "ภิกษุ (ชื่อ... ฉายา)" หรือ "สามเณร (ชื่อ... ฉายา)" หรือสมณศักดิ์อื่นลงในบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งด้วย ทั้งนี้ เพื่อความเหมาะสมและเป็นการแสดงภาวะที่แน่นอนว่าเป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ และหากผู้มีนั้นพ้นสภาพการเป็นบุคคลต้องห้ามแล้ว และมาใช้สิทธิเลือกตั้ง ก็ให้ถือว่าเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ถ้าไม่มาใช้สิทธิเลือกตั้ง ก็ถือว่าเป็นบุคคลที่ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง¹⁰⁸ และนอกจากนั้น ยังให้ถือว่าผู้ดำรงตำแหน่งโต๊ะอิหม่าม โต๊ะคอเต็บ และโต๊ะบิหลัน ในศาสนาอิสลาม และนางชีในศาสนาพุทธและนางชีในศาสนาคริสต์นิกายต่าง ๆ เป็นนักบวช และต้องคัดลงในบัญชีผู้เลือกตั้งด้วยเช่นกัน¹⁰⁹ และหากบุคคลใดมีลักษณะที่น่าสงสัยว่าจะถือเป็นภิกษุ

¹⁰⁸ กระทรวงมหาดไทย, "หนังสือ ค่วนมาก ที่ มท. 0314/ว. 291," 1 มีนาคม 2522, อ้างถึงใน กรมการปกครอง, หนังสือสั่งการและข้อหารือเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535, หน้า 467.

¹⁰⁹ กรมการปกครอง, หนังสือสั่งการและข้อหารือเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2535) หน้า 467.

สามเณร นักพรต หรือนักบวช เจ้าหน้าที่ก็จะถือว่าไม่มีสิทธิไว้ก่อน

สำหรับผู้ที่เป็นสมาชิกรัฐสภานั้น หากมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าว สมาชิกภาพของผู้นั้นย่อมสิ้นสุดลงโดยผลของกฎหมาย¹¹⁰ ซึ่งเท่าที่ตรวจสอบพบ เคยมีการให้ความเห็นกรณีการอุปสมบทในระหว่างเป็นสมาชิกรัฐสภาอยู่ 2 กรณี คือ

1. ปัญหาเรื่องการอุปสมบท ที่เกี่ยวกับสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติว่าสมาชิกภาพแห่งสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อขาดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร¹¹¹ และเมื่อพิจารณากฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งในขณะนั้นแล้ว¹¹² พบว่า มาตรา 17 ซึ่งเป็นมาตราที่กำหนดลักษณะของผู้ขาดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งว่าคือบุคคลใดไว้โดยเฉพาะ ไม่มีเรื่องของการเป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช รวมอยู่ด้วย แต่เรื่องดังกล่าวจะไปบัญญัติไว้ในเรื่องของผู้ขาดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา 15 และแม้ว่าในขณะเดียวกัน มาตรา 16 จะกำหนดว่าผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งจะต้องมีลักษณะเช่นใดบ้าง โดยรวมสาระของ มาตรา 15 และ 17 เข้าด้วยกันก็ตาม แต่เมื่อมีมาตราที่บัญญัติถึงผู้ขาดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งไว้โดยเฉพาะแล้ว คณะกรรมการร่างกฎหมายของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาจึงได้วินิจฉัยว่า การเป็นภิกษุสามเณรเป็นเหตุให้ขาดคุณสมบัติ

¹¹⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534, มาตรา 97 (7) และมาตรา 114 (5).

¹¹¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475, มาตรา 21 (4).

¹¹² พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2479.

ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หากใช่เป็นการขาดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่อย่างใดไม่
ดังนั้น สมาชิกสภาที่อุปสมบทเป็นภิกษุสามเณรจึงไม่ขาดสมาชิกภาพ¹¹³

2. ปัญหาเรื่องการอุปสมบท ที่เกี่ยวกับสมาชิกภาพของสมาชิกพฤษสภา
ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 เนื่องจากรัฐธรรมนูญ
ฉบับนี้ได้บัญญัติในสมาชิกภาพแห่งพฤษสภาสิ้นสุดลงเมื่อถึงคราวออกตามวาระ ตาย
ลาออก หรือขาดคุณสมบัติตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกพฤษสภา¹¹⁴ แต่ใน
ขณะที่มีกรณีปัญหาดังกล่าว ยังไม่มีกฎหมายว่าด้วยกรณีนั้น คณะกรรมการร่างกฎหมาย
ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาจึงได้วินิจฉัยว่า การลาอุปสมบทไม่เป็นเหตุ
แห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกพฤษสภา¹¹⁵

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการอุปสมบทของสมาชิกรัฐสภาทั้งสองกรณีนั้นไม่
สามารถใช้เทียบเคียงกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญปัจจุบันได้ เพราะมีบทบัญญัติต่างกัน
จึงจำเป็นต้องพิจารณาเทียบเคียงกับกรณีปัญหาที่เกิดขึ้นกับกฎหมายอื่น ได้แก่

กรณีปัญหาที่เกิดขึ้นกับสมาชิกภาพแห่งสภาเทศบาล คือ ในพระราชบัญญัติ
เทศบาลฯ¹¹⁶ ได้บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกันว่า สมาชิกภาพแห่งสภาเทศบาลย่อม
สิ้นสุดลงเมื่อผู้นั้นมีลักษณะต้องห้ามสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้ง อันรวมถึงการเป็น
ภิกษุด้วย ซึ่งหมายความว่า ผู้ได้รับเลือกตั้งจนเข้าดำรงตำแหน่งหน้าที่สภาเทศบาล

¹¹³ คณะกรรมการร่างกฎหมาย, "บันทึก เรื่อง การอุปสมบทของสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎร," เรื่องเสรีจที่ 43/2489.

¹¹⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489, มาตรา 27.

¹¹⁵ คณะกรรมการร่างกฎหมาย, "บันทึก เรื่อง สมาชิกพฤษสภาอุปสมบท,"
เรื่องเสรีจที่ 68/2489.

¹¹⁶ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราช
บัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2499, มาตรา 19.

โดยสมบูรณ์แล้ว จะต้องพ้นจากตำแหน่งหน้าที่สภาเทศบาลนั้นทันทีที่ได้อุปสมบทเป็น
ภิกษุ กฎหมายหาได้ห้ามการเป็นภิกษุเฉพาะแต่ในวันเลือกตั้งหรือสมัครรับเลือกตั้ง
หรือไม่¹¹⁷ และไม่ค่านึงว่าจะเป็นเพียงชั่วคราวแล้วลาสิกขาหรือไม่ เพราะไม่มีกฎหมาย
อนุญาตให้ลาอุปสมบท หรืออนุโลมให้ถือเสมือนเป็นการลาภิกษุ¹¹⁸

กรณีปัญหาดังกล่าว ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับสมาชิกภาพแห่งสภาจังหวัด
แล้วจะมีผลแตกต่างกัน เพราะในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ
ส่วนจังหวัดฯ¹¹⁹ ได้บัญญัติให้การอุปสมบทนั้นเป็นเพียงเหตุให้ขาดคุณสมบัติตาม
กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด และทำให้ผู้ว่าราชการจังหวัด
มีอำนาจสอบสวนเพื่อสั่งให้สมาชิกภาพสิ้นสุดลงเท่านั้น แต่มิได้ทำให้สมาชิกภาพ
สิ้นสุดลงทันทีโดยอัตโนมัติหากสมาชิกสภาจังหวัดดังกล่าวลาสิกขาบทเสียก่อนที่
จะมีการวินิจฉัย เหตุดังกล่าวนั้นย่อมหมดไป และสมาชิกภาพก็สมบูรณ์ตลอดมา¹²⁰

ซึ่งเมื่อทั้งสองกรณีตามกฎหมายทั้งสองฉบับนี้มีแนวทางแตกต่างกันแล้ว
ก็เป็นเรื่องยากที่จะใช้วินิจฉัยให้ชัดเจนไปว่า กรณีปัญหาหากเกิดขึ้นตามบทบัญญัติ
ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันแล้วควรวินิจฉัยไปในทางใด แต่สำหรับผู้วิจัยแล้ว
มีความเห็นว่า หากสมาชิกรัฐสภากลายเป็นผู้ที่มีลักษณะต้องห้ามไม่ว่าจะด้วยเหตุใด
แต่หากยังมิได้มีการวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของผู้นั้นสิ้นสุดลงหรือไม่โดยองค์กรผู้มี

¹¹⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4570/2532.

¹¹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3864/2526.

¹¹⁹ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498,
มาตรา 12 (4).

¹²⁰ คณะกรรมการร่างกฎหมาย, "บันทึก เรื่อง การขาดคุณสมบัติของ
สมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกเทศบาลเมืองจากการอุปสมบท," เรื่องเสรีจที่
112/2500.

อำนาจ แล้วต่อมาปรากฏว่าสมาชิกรัฐสภาผู้นั้นมิได้มีลักษณะต้องห้ามนั้นแล้ว ย่อม
 ไม่อาจถือว่าการเคยมีลักษณะต้องห้ามที่ยังมิได้มีการวินิจฉัยนั้นทำให้ผู้นั้นสิ้นสมาชิกภาพ
 โดยอัตโนมัติ เมื่อผู้นั้นไม่มีลักษณะต้องห้ามเสียแล้ว ก็ไม่อาจวินิจฉัยให้ผู้นั้นสิ้นสุด
 สมาชิกภาพด้วยเหตุที่หมดไปแล้วนั้นได้

การเป็นบุคคลล้มละลายซึ่งศาลยังไม่สั่งให้พ้นจากคดี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ได้บัญญัติห้าม
 บุคคลล้มละลายซึ่งศาลยังไม่สั่งให้พ้นจากคดี¹²¹ สมัครงับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภา
 ผู้แทนราษฎร¹²² และให้สมาชิกภาพของสมาชิกรัฐสภา ทั้งสมาชิกวุฒิสภา และ
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สิ้นสุดลงเมื่อมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวด้วย¹²³

ลักษณะต้องห้ามถูกกำหนดขึ้นตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับแรกและฉบับต่อ ๆ
 มาจนถึงปัจจุบัน สำหรับในต่างประเทศนั้น เท่าที่ตรวจสอบพบว่ามีประเทศที่มีบท
 บัญญัติในทำนองเดียวกันนี้ถึง 31 ประเทศ ได้แก่ อัลจีเรีย, ออสเตรเลีย,
 บาฮามาส, คาเมรูน, คานาดา, Comoros, คองโก, ฟิจิ, กาบอง, อินเดี,ย,
 อินโดนีเซีย, ไอร์แลนด์, จอร์แดน, เคนยา, ลักเซมเบิร์ก, มาลี, มอลตา,
 เมอร์เชียส, NAURU, เกาหลีใต้, รวันดา, ST VINCENT, โขโลมอน ไซแลนด,

¹²¹ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483, มาตรา 62.

¹²² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534, มาตรา
 107 (2).

¹²³ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 97 (7) และมาตรา 114 (5).

แอฟริกาใต้, ศรีลังกา, อุกันดา, อังกฤษ, วานูอาตู, ซาอีร์, แซมเบีย และ ซิมบับเว¹²⁴

1. เหตุผลที่กำหนดให้เป็นลักษณะต้องห้าม

บุคคลล้มละลายที่ศาลยังไม่สั่งให้พ้นจากคดีนั้น เป็นผู้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว อีกทั้งทรัพย์สินต่าง ๆ ของบุคคลนั้นตกอยู่ภายใต้ความพิทักษ์ บุคคลดังกล่าว ย่อมไม่เป็นที่นับถือในทางสังคม¹²⁵ สถานะทางเศรษฐกิจของผู้นั้นย่อมเกี่ยวพันกับความน่าเชื่อถือของบุคคลดังกล่าว หากบุคคลนั้นผู้ไม่สามารถจัดการแม้เพียงเรื่องทรัพย์สินของตนเสียแล้ว ย่อมไม่น่าไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา แต่อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญปัจจุบันก็ได้ห้ามบุคคลดังกล่าวใช้สิทธิเลือกตั้ง เพราะการล้มละลายมิได้ทำให้ผู้นั้นไม่สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างถูกต้อง

2. ความหมายของคำว่า "เป็นบุคคลล้มละลายซึ่งศาลยังไม่สั่งให้พ้นคดี"

คำว่า "เป็นบุคคลล้มละลายซึ่งศาลยังไม่สั่งให้พ้นคดี" นั้น อาจกล่าวได้ว่าหมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่เป็นบุคคลล้มละลายไปจนกระทั่งพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย

---

¹²⁴The International Centre for Parliamentary Documentation of the Inter-Parliamentary Union, Parliaments of the world : A comparative reference compendium Vol. 1, pp.70-101.

¹²⁵หยุด แสงอุทัย, คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2511, หน้า 113.

เนื่องจากการล้มละลายนั้น มีพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 บัญญัติหลักเกณฑ์ไว้โดยเฉพาะ ดังนั้น ความหมายของคำที่จะศึกษาจึงต้อง เทียบเคียงกับหลักกฎหมายในเรื่องดังกล่าว ซึ่งคดีล้มละลายจะมีขั้นตอนต่าง ๆ มากมาย เริ่มตั้งการฟ้องล้มละลาย การพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราว การพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด การนิพาษาให้ล้มละลาย การปลดจากล้มละลาย และการยกเลิกล้มละลาย ซึ่ง รายละเอียดต่าง ๆ จะไม่กล่าวถึงในที่นี้

การล้มละลายนั้น หมายความว่าถึง กระบวนพิจารณาคดีล้มละลาย ตั้งแต่วันที่ 2 ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เป็นต้นไป ไม่ว่าจะ เป็นคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราว หรือพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด และมีผลขึ้นตั้งแต่นั้น จนกว่าศาลจะมีคำสั่งหรือคำนิพาษา ให้เพิกถอน ให้ยกฟ้อง ให้ยกเลิก หรือให้ปลดจากการล้มละลาย แล้วแต่กรณี¹²⁶

การเป็นบุคคลล้มละลายนั้น จะเริ่มต้นตั้งแต่เมื่อใดมีความคิดเห็น เป็น 2 แนวทาง คือ

1. แนวทางแรก เห็นว่า ลูกหนี้เป็นบุคคลล้มละลายนับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ เพราะกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนว่า "การล้มละลายของ ลูกหนี้ เริ่มต้นมีผลตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์"¹²⁷ ถ้าคดีใดมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราว ก็นับวันล้มละลายตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราว แต่ถ้าไม่มี การพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราว ก็นับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด แต่อย่างไร ก็ตาม การนับวันล้มละลายย้อนหลังไปจนกระทั่งถึงวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์นี้

¹²⁶ สุธีร์ ศุภนิตย์, คู่มือกฎหมายลักษณะล้มละลาย, (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), หน้า 91.

¹²⁷ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483, มาตรา 62.

มิได้หมายความว่า วันที่ศาลพิพากษาให้บุคคลล้มละลายจะถอยหลังตามไปด้วย¹²⁸ เป็นแต่เพียงถือว่าลูกหนี้เป็นบุคคลล้มละลาย เพื่อผลเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้และการดำเนินการตามกฎหมายล้มละลายโดยเฉพาะเท่านั้น ห้ามมิให้สถานะบุคคลของลูกหนี้เปลี่ยนเป็นบุคคลล้มละลายตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ไปด้วยไม่¹²⁹ ดังนั้น หากจะพิจารณาในเรื่องสถานะของบุคคลแล้ว สถานะบุคคลของลูกหนี้จะเปลี่ยนเป็นบุคคลล้มละลายก็ต่อเมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ล้มละลายแล้วเท่านั้น

2. แนวทางที่สอง เห็นว่า ถ้าศาลยังไม่พิพากษาให้ล้มละลาย แม้จะมีการพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดแล้วก็ตาม การล้มละลายยังไม่เกิดขึ้นตามนัยของคำพิพากษาฎีกาที่ 1748/2498¹³⁰

คำพิพากษาฎีกาที่ 1748/2498 ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดแล้ว ปรากฏว่า ไม่มีเจ้าหนี้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ ลูกหนี้ขอให้ศาลสั่งยกเลิกการล้มละลาย ตามมาตรา 135 (2) ไม่ได้ เพราะลูกหนี้ยังไม่ใช้บุคคลล้มละลาย

ตามแนวทางที่สองนี้ ถือเอาคำพิพากษาล้มละลายเป็นเกณฑ์ ไม่ยอมรับว่าบุคคลที่ถูกศาลพิทักษ์ทรัพย์แล้วเป็นบุคคลล้มละลาย ซึ่งถ้าถือตามแนวทางนั้น การดำเนินการตามกฎหมายล้มละลายก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาให้บุคคลล้มละลาย ก็อาจจะมึปัญหาอยู่บ้าง¹³¹ แต่อย่างไรก็ตาม แนวทางที่สองนี้ก็ย่อมถือว่า

¹²⁸ วิชา มหาคุณ, กฎหมายล้มละลาย ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพฯ: สหกรณ์ออมทรัพย์กระทรวงยุติธรรม จำกัด, 2523), หน้า 159.

¹²⁹ สุธี ศุภนิตย์, คู่มือกฎหมายลักษณะล้มละลาย, หน้า 61.

¹³⁰ เรื่องเดียวกัน.

¹³¹ วิชา มหาคุณ, กฎหมายล้มละลาย ฉบับสมบูรณ์, หน้า 160.

สถานะบุคคลของลูกหนี้ เปลี่ยนเป็นบุคคลล้มละลายก็ต่อเมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ล้มละลายแล้ว เช่นเดียวกับแนวทางแรก

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว อาจสรุปได้ว่า ไม่ว่าในแนวทางแรกหรือแนวทางที่สอง ต่างก็เห็นว่า การที่สถานะบุคคลของผู้ใดจะเปลี่ยนไปเป็นบุคคลล้มละลาย ก็ต่อเมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ล้มละลายแล้วเท่านั้น และบุคคลล้มละลายดังกล่าวจะไม่สามารถใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งได้จนกว่าศาลจะสั่งให้พ้นจากคดีเสียก่อนนั้นย่อมหมายความว่า แม้คดียังไม่ถึงที่สุดเพราะบุคคลดังกล่าวอุทธรณ์หรือฎีกา บุคคลนั้นก็ยังเป็นบุคคลล้มละลายที่ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งอยู่นั่นเอง เพราะในคดีล้มละลายไม่มีการทุเลาการบังคับคดีระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา¹³²

สำหรับการที่บุคคลล้มละลายจะหลุดพ้นจากคดีและกลับมามีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งใหม่ได้นั้น มีอยู่หลายกรณี ได้แก่

1. ศาลสั่งเห็นชอบด้วยการประนอมหนี้หลังล้มละลาย และสั่งยกเลิกล้มละลาย ก็จะทำให้ผู้นั้นกลับมามีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งใหม่ และแม้ว่าภายหลังศาลจะมีคำสั่งให้ยกเลิกการประนอมหนี้หลังล้มละลายดังกล่าวก็ตาม แต่ตราบิตที่ศาลยังมีได้มีคำพิพากษาให้ลูกหนี้เป็นบุคคลล้มละลายใหม่อีก จะถือว่าบุคคลนั้นกลับมาเป็นบุคคลล้มละลายโดยคำสั่งยกเลิกการประนอมหนี้ไม่ได้¹³³

---

¹³² คณะกรรมการร่างกฎหมาย, "บันทึก เรื่อง คุณสมบัติการเป็นข้าราชการครูตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 (กรณีข้าราชการครูถูกศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย)," เรื่องเสรีจที่ 323/2535.

¹³³ คำพิพากษาฎีกา ที่ 212/2527.

แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ศาลจะสั่งในคำสั่งยกเลิกการประนอมหนี้ด้วยว่าให้บุคคลนั้น เป็นบุคคลล้มละลาย¹³⁴

2. บุคคลล้มละลายยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ให้ศาลสั่ง ปลดจากล้มละลาย ซึ่งถ้าศาลสั่งปลดจากการล้มละลายโดยไม่มีเงื่อนไข บุคคลนั้น ย่อมไม่ตกอยู่ในบังคับของกฎหมายล้มละลายอีกต่อไป คือหลุดพ้นจากการเป็นบุคคล ล้มละลาย แต่หากศาลสั่งให้งดการปลดไว้ภายในเวลาที่กำหนด หรือสั่งปลดโดยมี เงื่อนไขเกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะมีภายหน้าแล้ว ทั้งสองกรณีนี้ เมื่อครบเงื่อนไขแล้วแต่กรณี แล้ว บุคคลล้มละลายต้องร้องขอให้ศาลสั่งปลดล้มละลายอีกครั้งหนึ่ง จะไม่ถือว่า หลุดพ้นไปโดยอัตโนมัติ แต่ในทางปฏิบัติ ศาลจะสั่งไว้ในคำสั่งปลดว่าให้หลุดพ้น ไปเลย เมื่อปลดล้มละลายแล้ว บุคคลดังกล่าวก็จะกลับมามีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งได้ แต่อย่างไรก็ตามศาลก็อาจมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งปลดจากล้มละลายดังกล่าวได้ ถ้า บุคคลนั้นไม่กระทำหน้าที่ของตนตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย และบุคคลนั้นก็กลับมาเป็น บุคคลล้มละลายตามเดิม¹³⁵

3. ศาลมีคำสั่งยกเลิกการล้มละลาย ก็จะทำให้คดีล้มละลายสิ้นสุด ลงทันที บุคคลล้มละลายก็จะพ้นจากคดีไป และเป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งได้ ทั้งนี้ รายละเอียดเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย

จากที่ได้กล่าวมาแล้ว อาจสรุปได้ว่า บุคคลล้มละลายจะพ้นจาก คดีก็ต่อเมื่อศาลได้มีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งในสามกรณีข้างต้น ซึ่งแม้ว่าผลในทาง ทรัพย์สินหรือหนี้สินของบุคคลล้มละลายในแต่ละกรณีจะแตกต่างกันออกไป แต่สำหรับ ในเรื่องของสถานะของบุคคลแล้ว บุคคลดังกล่าวย่อมไม่ถูกตัดสิทธิและเสรีภาพใด ๆ

¹³⁴ กระทรวงยุติธรรม, คู่มือตุลาการ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม, 2533), หน้า 617-619.

¹³⁵ สุธีร์ ศุภินิตย์, คู่มือกฎหมายล้มละลาย, หน้า 85-91.

รวมทั้งสิทธิทางการเมืองด้วย ดังนั้น บุคคลดังกล่าวย่อมกลับมามีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งอีก

3. ผลกระทบต่อสมาชิกภาพของสมาชิกรัฐสภา

ผู้ที่มีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวย่อมไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และหากสมาชิกรัฐสภาผู้ใดมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวในขณะที่ดำรงตำแหน่ง สมาชิกภาพของผู้นั้นย่อมสิ้นสุดลง

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ลักษณะต้องห้ามที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเมือง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ พบว่ายังคงมีปัญหายู้ง้างในบางเรื่อง และที่เป็นปัญหาที่สุดได้แก่ เรื่องของการเป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช ซึ่งการตีความโดยขยายความขององค์การผู้มีอำนาจพิจารณา ทำให้เกิดปัญหาข้อโต้แย้งจากผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งคงจะต้องทำการแก้ไขในประเด็นดังกล่าวต่อไป แต่สำหรับลักษณะต้องห้ามในเรื่องอื่น ๆ นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ไม่น่าจะเกิดกรณีปัญหาแก่การบังคับใช้บทบัญญัติดังกล่าว